№ 225 ՈՒՐԲԱԹ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1913 ՈՒՐԲԱԹ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 225

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան վճ. 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տէլէֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“.
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK“.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ՝ 20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարությունները բացառապէս ընդունվում են Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалъковская, 130, Վիլնայում՝ Большая 39, Ղարկովում՝ Площадь Биржи 8

1913 թ. տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կունենան բաժանորդավճար 10 ռուբլին, ծրիարար կը ստանան հետևեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» եւ հայ կինը», 2) «Մշակի» քառասնամեակ»։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԿԱՆԱՆՑ 4-ԴԱՍԵԱՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑ II ԿԱՐԳԻ Ա. Լ. ՉԷՐՔԷԶՕՎԱՑԻ
(Աւէրէեվսկայա փող. № 17).
Աշակերտուհիների ընդունելութիւնը ստորին և վերին պատրաստական, I. II, III և IV դասարանները ամեն օր՝ ժամը 12—2-ը։ առ. (ա.հ.) 867. 3—1

ՇՈՒՇԻ—ԵՎԼԱԽ—ՆՈՒԽԻ—ԳՕՐԻՍ
ԼԵՌՆ ՎԱՐԱԶԵԱՆԻ կողմից կազմված *կօմ խիօնլիօ-առեւտ. ընկերութիւնը* յայտնում է վաճառականներին, մասնաւոր անձանց, կուլտուրական, արդիւնաբերական և առեւտրական հաստատութիւններին, որ այդ ընկերութիւնը սեպտեմբերի 15-ից, ի միջի այլ ձեռնարկութիւնների, բաց է արել **Շուշում և Եվլախում** կօմիսիոնական գրասենեակներ, բաց է արել **Շուշում և Եվլախում** նեակներ։ Բոլոր պատուէրները կատարվելու են շուտափոյթ, ճշդութեամբ և չափաւոր վարձատրութեամբ կանխիկ։ Դիմել Շուշում և Եվլախում նամակով այսպիսի հասցէով. Въ комиссіонерство Л. Варазова, իսկ հեռագրով՝ Варазову.
(օ.մ.) առ. 776. 15—13

Առաջնակարգ ցիրկ մեծ
ԵՂԲ.
ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ
Այսօր տեղի կունենայ խոշոր ներկայացում։ Աշխարհահռչակ վիլսիպեդիստ Զէստերդիկի գլխաւորութեամբ։ Մասնակցում են նոյնպէս ժողովրդ. ծաղրածուներ հոր. Վինչենցոնները և այլ առաջնակարգ արտիստներ։ Սկիզբը 8½ կէս. 7½ ժամին։ Հանդէս կը դայ Զէստերդիկը՝ երրորդ բաժ., որ կը սկսվի երեկոյեան 10 ժամին։
ԱԶԳ.—Վաղը տեղի կունենայ խոշոր ներկայացում։
առ. 863. 0 4

Բերլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՅՐԱԲԵԱՆՑ
Վերադառնալով արտասահմանից վիրանորոգից ներքին հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի բժշկութիւն նաև խոտն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՅՈՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՈՅՕՐԱԿՈՎ։ Թոքերի և սրտի քննութիւնը լուսաւորված ԲՆՏԳԷՆՆԵՆ ՁԱՆԹԱՑԻՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹ, ՆԵՐՍՎ։ Ամեն օր՝ 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժ. երեկոյեան. ՉՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ ԱՌ. Ժ. 9—10 ՀՐ։ Бебутовская 23, тел. 7—92.
(ա.օ.) առ. 92 100—88

ԲԺԻՇԿ
Լ. Մ. ՄՕՆԻՆԸ
ՏԵՂԱՓՈԽՎԵՑ
Կիրօչնայա փող. № 19 տունը, ուր Օֆիցէր. էկսնօմ. Ընկերութիւնն էր։
Ընդունելութիւն մանկաբարձական կանանց և ելեխաների հիւանդ. ամեն օր, ցեր. ժամը 12½-ից մինչև 2-ը։
Տէլէֆօն № 7—28.
(օ.մ.) առ. 828. 5—5

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վանից երէկ Թիֆլիս հասած մի խումբ գաղթականներ հաղորդում են, որ Վանի հայոց առաջնորդ Յովսէփ արքեպ. Սարաֆեանը վախճանվել է։ Նա մի քանի շաբաթ է՝ ինչ ծանր հիւանդ էր արդէն։

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
9 հոկտեմբերի

Հոսմ.—Կօկովցէվը այցելեց Զիօլիատիին և Սան-Զուլիանօյին, կամենալով ծանօթանալ իտալական կառավարութեան պարագլխի և արտաքին քաղաքականութիւնը վարողի հետ։

Կօկովցէվը հիւանդացաւ թեթև տեսակի կարմիր քամիով, որ բուժելի է մի շաբաթվայ ընթացքում։

—

Հոսմ.—Կօկովցէվի կարմիր քամին բորբոքվելով տարածվեց դէմքին և գլխին։ Տաքութիւնն է 39°։ Հիւանդութիւնը ընթանում է նորմալ։ Բժշկում է ռուսաց դեսպանատան բժիշկ Բրէտշնէյդէրը։ Երէկ դեսպանի այցելութեան ժամանակ Կօկովցէվը հետաքրքրվեց հերթական գործերով։

—

Բերլին.—Սազոնովը գիշերվայ ժամը 11½-ին մեկնեց Վարշավա։ Հրաժեշտ տուին ստատս-սեկրետարի օգնական Ցիմմերմանը, Սվերբեյեվը և դեսպանատան պաշտօնեաները։

—

Վարշավա.—Սազոնովը մեկնեց Պետերբուրգ։

—

Բերլին.—Արտաքին գործերի մինիստրութեան ներկայացուցիչները ժուրնալիստների հետ խօսելիս մեծ գոհունակութիւն են յայտնում Սազոնովի այցելութեան առիթով։

—

Պարիզ.—Ֆրանսիական կառավարութիւնը Սազոնովի գալստեան և աւստրօ-սերբիական վերջին միջադէպի առիթով համաձայնեց սերբիական փոխառութեան բաց թողնելուն, պայմանով միայն՝ որ Սերբիան մի քանի պարտաւորութիւններ յանձն առնէ թիւրքաց պարտքի մի մասի նկատմամբ։

—

Հիսաբօն.—Երէկ ձերբակալվածների թւում կան մի քանի բարձրաստիճան անձեր։ Շարժմանը մասնակցում էին օֆիցէրներ, ոստիկանութիւնը։

—

Վիգօ.—Պորտուգալիայից եկածները հաղորդում են, որ Լիսաբօնի և Օպորտոյի միջև հաղորդակցութիւնը խզված է։ Վիանում արտիլէրիական գունդը ապստամբվել է։ կապիտաններից մինը սպանվել է։

—

Մադրիդ.—Սան-Սեբաստիանից ժամանեց թագաւորը։

—

Պարիզ.—Զինուորական մինիստրը առաջարկեց Պուանկարէին հիմնել բոլոր զօրաբանակներում պահեստի գնդերի տեսչի պաշտօն՝ պահեստներին զինուորական ծառայութեան պատրաստելու համար։

Զինուորական մինիստրը ընդունեց սերբիական դեսպանին և սերբ օֆիցէրների պատգամաւորութեանը։

«Կոնտէ» զրահապատ յածանաւը մեկնում է Մէկսիկա ֆրանսիական շահերը պաշտպանելու համար։

Դէլկասէն մեկնեց Պետերբուրգ։

—

Լօնդոն.—Լլոյդ Ջորջը Սուինտօնում ճառելիս ասաց, որ կառավարութիւնը նախագծել է հիմնել հողային բարեկարգութեան մինիստրութիւն։

—

Մուկդէն.—Եկաւ յատուկ պաշտօնեայ վերջին չինական թիւրիմացութիւնները հարթելու համար։

Վիէննա.—Պատգամաւորների պալատ։ Ֆինանսական օրինագծերի քննութեան ժամանակ՝ ուկրայնացիք արտասանեցին օրատրուկցիոն ճառեր։

1914 թ. բիւջէով պետական եկամուտները ծախքերից աւելի են 69,741 կռօնով. ֆինանսների մինիստրը բիւջէն ներկայացնելիս ասաց. «Վերջին ժամանակի դէպքերի պատճառով բիւջէն ներկայանում է անապատ. առևտուրն ու արդիւնաբերութիւնը գտնվում են ճնշված վիճակում։ Պէտք է յուսալ, որ այժմ տնտեսական հեռանկարը լաւացել է։ Չը պէտք է յուսահատվել մեր տնտեսական օրգանիզմը առողջ է»։

ԲԷՅՐԼԻՍԻ ԳՈՐԾԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
Կիէվ, 9 հոկտեմբերի

Վերսկսվում է Կրասովսկիի խաչաձև հարցաքննութիւնը։

Ընդմիջումից յետոյ Կրասովսկին յուզված ասում է, թէ իմացաւ. որ իր ընակարանում խուզարկութիւն է կատարվում, հարցաքննում են հիւանդ կնոջը, թէ ինչ միջոցներով են նրանք ապրում։ Խնդրում է պաշտպանութիւն։

Նախագահը. «Այդ դատարանին չէ վերաբերում, յայտնեցէք նահանգապետին»։

Կրասովսկիի խնդրանօք դատարանը արձակում է նրան մինչև հոկտ. 10-ը։

Հարցաքննվում է Եկատերինա Դիակոնովան, որ մօտ ծանօթութիւն ունի Զերէբեակովայի հետ։ Սրա ասելով՝ մի քանիսը տեսել են, որ Իւշչինսկիի դիակը գտնվել է Զերէբեակովայի տանը գորգի վրա։

ԲԷՅԼԻՍԻ ԳՈՐԾԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կիէվից հեռագրում են, որ Բէյլիսի պաշտպանները ամեն օր ստանում են բազմաթիւ նամակներ ու հեռագիրներ Ռուսաստանի բոլոր ծայրերից, որոնցով յայտնվում է բողոք բիտուալ սպանութիւնների մեղադրանքի դէմ։ Շատ բողոքներ ստացվում են զանազան հասարակական կազմակերպութիւններից։ Բէյլիսի ընտանիքը ստանում է համակրական գրութիւններ։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԹԵՐԱԿՂԶՈՒՄ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
0 հոկտեմբերի

Աթէնք.—Աթէնքի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ հաշտութեան վեհաժողովի ենթամանաժողովը շարունակեց վակուֆների հարցի քննութիւնը։ Ըստ երևոյթին վակուֆային դեսեատինի վիճելի կէտը ընդունելի չէ Ցունաստանի համար, որ թոյլ չի տայ Բ. Դրանը [illegible] նահանգներում, նոյնպէս վակուֆային եկամուտները փոխադրել արտասահման։

—

Կ. Պոլիս.—Կ. Պոլսի զինուորական նահանգապետ Զէմալ-բէյը բանակցում է Գիւմիւլջինայում, որպէսզի խաղաղ համաձայնութիւն կայացնէ ժամ. կառավարութեան և բոլգար իշխանութիւնների միջև, որոնք մտադրվում են գրաւել Արևմտեան Թրակիան։ Զէմալ-բէյը հեռախօսով բանակցում է Կ. Պոլսում գտնվող բոլգարական դեսպան Տօնչեվի հետ։

Գնդապետ Էնվէր բէյին երրորդ անգամ ենթարկեցին անդամահատման։ Նրա դրութիւնը վտանգաւոր է։

Սոֆիա.—Պատերազմական գերիների առաքումը շարունակվում է։ Վերջին խումբը Շիւքրի և Եավէր փաշաների առաջնորդութեամբ կը մեկնի հոկտ. 11-ին։

Արտասահմանեան մամուլի այն տեղեկութիւնը, թէ համաձայնութիւն է կայացել Թիւրքիայի և Բոլգարիայի միջև, որի համաձայն Թիւրքիան կարող է անցկացնել իր զօրքերը Ցունաստանի հետ պատերազմելու դէպքում Բոլգարական Թրակիայով, անհիմն է։

Կառավարութիւնը ռուսաց միսսիայի միջոցով բողոքեց սերբերի երէկ գործած յարձակման դէմ և պահանջեց, որպէսզի սերբերը հեռանան գրաւած Բոյտարիցա պահակատեղից։

Բոլգար զօրքերը Մուստաֆա փաշան և Մալկո-Տիրնօվօն գտան բոլորովին քարուքանդ արված։ Արդայից դէպի հարաւ ընկած գիւղերը բաշիբոզուկները հրդեհել են։

Նիկոլայ Նիկոլայևիչ [illegible] նեցաւ զինուորական մինիստրի հետ և շնորհակալութիւն յայտնեց Բոլգարիայում գտնվող թիւրք գերիներին մարդասէր վերաբերմունք ցոյց տրվելու համար։

—

Սկոպլէ.—Ալբանիայում ռազմական դիրքեր գրաւած սերբերին հրամայված է նահանջել դէպի Դրինայի աջ ափը։

—

Վիէննա.—Պարլամենտում Կլօֆաչը բողոքեց Սերբիայի վերաբերութեամբ եղած գործելակերպի դէմ, մատնանշելով որ եթէ յիրաւի ցանկալի է վերականգնել խաղաղութիւնը ալբան-սերբիական սահմանագլխում, դրա համար պէտք է դադարեցնել տալ Ալբանիա զէնք ներմուծելը Աւստրօ-Ունգարիայից, որտեղից վերջին ամիսներում փոխադրված է 70,000 հրացան։

«Ալբ. Կօր.»-ը հաղորդում է, որ Անտիվարիում երևան հանված 400 արկղ փամփուշտները Վիէննայի ֆիրմաներից մէկի կողմից էր ուղարկվում Վալօնա։ Շոգենաւի վրա գտնվող 2 աւստրիացի ունտեր-օֆիցէրները ապրանքի հետ չեն եղել, այլ դիմելիս են եղել Սկիւտար, ուր գտնվում է աւստրիական զօրամաս։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Լօնդոնից «Рус. Сл.»-ի թղթակիցը հեռագրում է.

«Անգլիական դիւանագիտական շրջաններում Սազոնովի Պարիզ և Բերլին այցելելու առիթով հետաքրքրություններ են յայտնում ի միջի այլոց։

«Գիտակցելով, որ Հայաստանի քաղաքային դրութիւնը վաղ թէ ուշ յարուցանելու է Ռուսաստանի միջամտութիւնը և կարող կը լինի ստեղծել միջազգային բարդութիւններ, ռուսաց դիւանագիտութիւնը պայման է դնում Բ. Դրան առաջ, որ Ռուսաստանը կը համաձայնէ Թիւրքիայում մաքսային տուրքերը աւելացնելուն, եթէ միայն հայկական երկու վիլայէթներում սահմանվի ընտրեալ վարչութիւն մեծ պիտութիւնների հսկողութեան ներքոյ։

«Պարիզում գտնված միջոցին Սազոնովը ստացել է Ֆրանսիայի համաձայնութիւնը՝ պաշտպանել Թիւրքիային ուղղված այդ պահանջը։

«Ինչ վերաբերում է Գերմանիային, նա տուել է համաձայնութիւն բաւական անորոշ, խուսափողական ձևով։ Հնարաւոր է, որ Սազոնովի և Բէթման-Հոլվեգի բանակցութիւնները անձամբ հարցի լուծումը յանգեցնեն որոշ համաձայնութեան»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ԱՐԴԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պարիզ, 1/14 հոկտ.

Կան հաստատ տեղեկութիւններ, որոնք իրաւունք են տալիս մեզ ասելու, թէ մեծ պետութիւնները կազմել և ընդունել են հայկական բէֆորմների համար մի համաձայնական ծրագիր։

Մինչև այժմ ամենից մեծ դիմադրութիւն ցոյց տուողը Գերմանիան էր, սակայն վերջերս հայկական ազգ. պատգամաւորութեան պետ Պողոս փաշա Նուբար Բերլին գնալով կարողացել է համոզիչ լուսաբանութիւններ ներկայացնել գերման կառավարութեան, փարատել վերջինիս ունեցած կասկածները հայկական նպատակների մասին և ցոյց տալ, որ Գերմանիան միւս պետութիւնների նման, որոնք մեծ շահ ունեն Ասիական Թիւրքիայի ամբողջութեան պահպանման մէջ, ունի նոյնպէս կարևորագոյն շահ՝ այժ տալու հայկական բէֆորմներին, որովհետև միայն այդ բէֆորմները կարող են հեռացնել օտար միջամտութեան առիթները, որոնցից այնքան երկիւղ է կրում Գերմանիան։ Բացի դրանից՝ գերմանական կառավարութիւնը հասկացել է, որ անհրաժեշտ է իրան՝ ձեռք բերել հայերի համակրութիւնը, որոնց աջակցութիւնը կարևոր է նրա բոլոր տնտեսական ձեռնարկութիւնների համար Կիլիկիայում և Բաղդադի երկաթուղու ամբողջ գծի վրա։

Համաձայնութիւնը մեծ պետութիւնների միջև հայկական բէֆորմների վերաբերմամբ այսօր ապահովված է, որովհետև միակ պետութիւնը, որ մինչև այժմ սիստեմատիկաբար ընդդիմութիւն էր ցոյց տալիս, այն է Գերմանիան, նա ևս չէրմ կողմնակից է հանդիսանում բէֆորմներին։ Մնում է միայն սպասել Բ. Դրան, որ սա ընդունի ծրագիրը և գործադրէ։

Ի հարկէ դա հեշտ չէ, ի նկատի ունենալով թիւրք քաղաքականութեան աւանդութիւնները։ Սակայն տուեալներ կան կարծելու, որ ֆրանսիական կառավարութիւնը ֆինանսական ճնշում գործ կը դնէ այդ նպատակով՝ փոխառութեան բանակցութիւնների ժամանակ։

Այստեղ իրաւեղէ շրջաններում խօսվում է, որ Պողոս Նուբար փաշան մտադիր էր գնալ Պետերբուրգ, բայց իմանալով որ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազոնովը գտնվում է Վիշիում և շուտով գալու է Պարիզ, դիտաւորութիւն ունի այստեղ իսկ ներկայանալ նրան։ Անշուշտ այդ տեսակցութիւնը կարևոր նշանակութիւն կունենայ հայկական հարցի համար։ Գ. Տ.

ԹԱՌԲԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅԳԻՑ

Փոքրիկ լուրեր

Էրզրում, 4 հոկտ.

◆ Բիթլիսի Հանտ գիւղի վրա քիւրդ աւազակները գործեցին զինված յարձակում. երկար ժամանակ տեղի ունեցաւ հրացանաձգութիւն։ Ծանգարմերիան վախեցաւ աւազակներին հետապնդել։

◆ Բիթլիսի Մօտկան գաւառի Գօրվա գիւղի մօտ՝ անտառում սպանված է անյայտ քիւրդերի ձեռքով 1 հայ մարդ։ Գլուխը կարել և տարել էին։

◆ Բուլանըկի շրջանի Տեղուտ գիւղում Մօսկով Բրսօեան երիտասարդը գնեց մի տարձանակ. քիւրդ Ալին խնդրեց իրան նը-ւիրել, հայը չը համաձայնվեց, ապա քիւրդը սպառնաց, բայց հայը էլի չը համաձայնվեց։ Ձարահատ Ալին խարելով առաւ տարձանակը և խլոյն սպանեց Բրսօեանին ու փախաւ։

◆ Բուլանըգի Կօզակ գիւղի մօտ քիւրդերը սպանեցին երիտասարդ Ղազարին, երբ վերջինս դաշտում մեն էր գալիս իրա կորած տաւարները գտնելու համար։

◆ Բուլանըկի Կոբ գիւղաքաղաքի մօտ քիւրդերը թալանեցին Մէլիք ու Խաչօ եղբայրներին։

◆ Կիսկիմի շրջանում, Վերան-Խան գիւղի մօտ, աւազակները կողոպտեցին պետական պօստը։

Նոյն շրջանում աւազակները կռիւ բռնը-վեցին պետական զօրքերի հետ, գրաւեցին նրանց երեք հրացաններն ու փախան։

◆ Երզնկայի Արտօս գիւղի շրջակայքում Յովհաննէս և Հմայեակ հայերը ենթարկվեցին զինված քիւրդերի յարձակման։ Հայերը կողոպտվեցին։ Կառավարութիւնը չը համաձայնվեց հետապնդել աւազակներին։

◆ Բաբերդում հայ ազգաբնակութիւնը և հոգևոր կառավարութիւնը, այլ ևս յուսահատված՝ կառավարութեան ապիկարութիւնից և աչառութիւնից, խզել են յարաբերութիւնները պետական պաշտօնեաների հետ։

◆ Խնուս-բերդի մօտ երեք զինված քիւրդեր, ցանկանալով կողոպտել Գարեգին անունով երիտասարդին, յարձակվում են և նրան վիրաւորում են 6—7 տեղից։ Ցուսահատված հայը տարձանակով սպանում է քիւրդերից մէկին և միւսներին փախցնում։ Քիւրդերը կողոպտել են նրանից 30 ոսկի։ Հակառակ վկաների ցուցմունքին, կառավարութիւնը մեղաւոր է ճանաչում ինքնապաշտպանութեան ապաւինած հային, մեղադրելով նրան որպէս մարդասպանի։

◆ Բիթլիսում պատահել են հայերի մի

քանի զինաթափման դէպքեր. Թիւրք ժողովրդից անպաշտօն մարդիկ հեռևում են հայերին և երբ ստուգում, որ զէնք ունեն, ինքնազլուխ խուզարկում են ու գրաւում և «յանցաւոր» հային յանձնում ոստիկանութեան։ Թիւրքերը զինված են բոլորն էլ հրացաններով։

◆ Բասէնի շրջանում, ս. Յովհաննէսի վանքի վրա դրսից եկած քիւրդական մի աւազակախումբ յարձակում գործեց։ Վանքի մէջ գտնվող հայերը դիմադրեցին։ Հրացանների որոտումը բռնել էր ամբողջ շրջակայքը։ Կռիւը տևեց 7 ժամ։ Աւազակները փախան։

Մօսուն (ռուս-Թիւրք սահմանագլխի մօտ) գիւղի հայերը շարունակ գանգատներ են անում այն զրկանքների ու բռնութիւնների մասին, որ պատճառում են իրանց սահմանապահ Թիւրք զինուորները։

◆ Շէյխ-Թօնուս (Մուշ-Ղարզան) գիւղի մօտ քիւրդերը գործելով զինված յարձակում անցորդ հայերի վրա՝ թալանել են նրանց ու տարել են նոյն գիւղացի հայերի տաւարները։

◆ Մօսկանի (Բիթլիս) շրջանում ուղարկված են պատժիչ զօրամասեր, ապատամբած և տուրք տալը դադրեցնող քիւրդերին զսպելու համար։

◆ Երզրումում, Թիւրք օֆիցէր Զէքէրիան մի քանի հայ պատանիների անբարոյական նպատակով հետապնդելիս՝ երբ ստանում է մերժում, ուղարկում է ոստիկաններ, որ ձերբակալեն նրանց։ Ոստիկանատանը կրկնվում է լիրը առաջարկութիւնը, նորից մերժման դէպքում պատանիները ենթարկվում են խիստ ծեծի, որպէս «հանրային հանգստութիւնը վրդովողներ»։

* *
*

Նորընտիր պատրիարք Զաւէն եպիսկոպոսը հոկտ. 11–12-ին կը հասնի Երզրում։ Նա Բիթլիսից յետոյ այցելել է Մուշ, ս. Կարապետ, Բուլանըխ։ Մնուսի և Հասանկալէի ճանապարհով կը մտնի Երզրում։ Մեծ պատրաստութիւններ են տեսնվում դիմաւորութեան։ Քուրմ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՕՆԻՑ

Մուշ, 14 սեպտ.

Նախորդ շաբթու գրեցինք, որ պատրիարքարանը որոշած է, որ նորընտիր պատրիարքը անցնի Տուրուբերանէն Տարօն՝ Երզրումի գծով։ Կ. Պոլիս երթալու։

Մուշի առաջնորդարանը տենդոտ նախապատրաստութեան մէջ է նորընտիր պատրիարքին ընդունելութեան համար։ Մուշի հայութեան կողմէ պատրիարքին ընդառաջելու համար նշանակուած պատուիրակութեան պիտի ընկերանայ Տարօնի առաջնորդը։ Նրանք ամենապատուելու հանդիսաւորութեան։ Տեղական պատրաստութիւններ տեսնելու համար կազմուած է յանձնաժողով հօրմէ անձերէ բաղկացած։

Մեր ներկայ կեանքին այս ընդհ. վիճակի մէջ տեսակ մը ներքին ուրախութիւն և հոգեկան մխիթարութիւն կերևի ժողովրդեան մէջ։ Այդ առթիւ ես հետաքրքրուեցայ, թէ արդեօք ինչ աւելի կարևոր հարցեր կան երկրի մէջ նորընտիր պատրիարքին ներկայացուելիք։

Հաւատի աղբիւրէ տեղեկացայ, որ մեր առաջնորդը սպասուող բարձր հիւրին մատուցանելու համար պատրաստած է յիշատակագիր մը, որուն պարունակութիւնը կը բաժնուի 2 գլխաւոր մասի՝ ներքին և արտաքին խնդիրներու։

Ներքին խնդիրներուն վերաբերեալ բաժինը, որ կը պարունակէ իր մէջ եօթն էջ տեր, գլխաւորապէս կը շօշափէ մեր վանքէն բարեկարգութեան ու մատակարարութեան, թեմի ուսումնարաններու, կալուածոց և ազգայիններու՝ երկրագործական բանկան գրաւ դրուած հողերու հարցերը։

Յիշատակագրի երկրորդ մասը կը շօշափէ արտաքին խնդիրները, որոնք դասաւորուած են հետևեալ նիւթերու մէջ։

1) Հողային հարցը Խոյթի վիճակում։

2) Խաֆիրութեան խնդիրը Սասունի վիճակում։ Խաֆիրութեան կերպարանափոխումը։

3) Կառավարական և զինուորական ճընշումներ, ամալիա և տարապարհակ, անուանական վարձատրութեամբ գիւղացիին ծանր աշխատանքը։

4) Արտագաղթի մահացուցիչ խնդիրը. թէ ինչու կը գաղթէ հայը և մանաւորապէս գիւղական ժողովուրդը։

5) Հայ զինուորագրութիւնն և իր ներքին աղէտները՝ որպէս պատճառներէն մին արտագաղթի։

6) Միլիթէղիմութիւն և հողային տուրք։

7) Մահմէդական գաղթականները հեռացնել հայ գիւղերու սեփական կալուածներէն։

8) Գիւղական պահակներու և ինքնապաշտպանութեան խնդիրը։ Թախիծ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Զուլումի աշխարհին այց տալուց յետոյ, Արամ Բաֆֆին մեզ հաղորդակից արեց իր տպաւորութիւններին, հոկտեմբերի 9-ին, Կ. Հ. Բ. Ընկ. սրահում։

Տարակուսելի չէր, որ կաճեմանակեայ պտոյտը արեամբ ողողված երկրում չէր կարող հնարաւորութիւն տալ այցելուներին ուսումնասիրել այդ աշխարհը հիմնաւորապէս և բազմակողմանի կերպով. սակայն, այն ամենը, որ մեզ ասաց պ. Բաֆֆին, այնու ամենայնիւ պարունակում էին իրանց մէջ հետաքրքրական տարրեր։ Մի գեղեցիկ առաջարանից յետոյ, դասախօսը ծանօթացրեց ներկաներին Բաքսաքնների կենսագրութեան, Թիւրքիայի դրութեան քաղաքական աշխարհում 16-րդ դարից յետոյ, շօշափելով Ռուսաստանի կողմից Հայաստանը գրաւելու վաղեմի տենչանքը և նրան ընդգծադրելու փորձերը եւրոպական միւս պետութիւնների կողմից, այլ և Թիւրքիայի քրիստոնեայ ազգաբնակութեան դրութեան բարւոքումը ապահովող «Խաթիթ Հիւմայունի» հետ, որը, սակայն, պետութիւնների հակադարձ շահերի շնորհիւ ցայսօր իսկ մնում է որպէս մեռած տառ։

Պատմեց նաև անգլիացի ժողովրդի ցասման արտայայտութիւններից մի քանի էպիզոդներ 1896 թ. հայկական ջարդերի առիթով։ Բաւական երկար ծանրացաւ Ուիլիամ Գլադստընի ստեղծած «Գլադստընեան մարքասէ»-ի մասին, որ ներկայիս դեռ մինչև այսօր յօդուտ տառապող հայ ժողովրդի։ Անցնելով հայկական հարցի արդի դրութեանը Անգլիայում, պ. Բաֆֆին յիշեց, որ Անգլիայում ապրող դիրք ունեցող հրէաներն ու ականաւոր հնդիկները բացասաբար են վերաբերվում հայկական դատին. վերջինները տարված լինելով համիսլամական գաղափարով, սրանք և Անգլիայում ստեղծել են մի հակադիր հոսանք ի վնաս «Հայկական հարցի»։

Զը նայած իրերի այսօրինակ կացութեան, եղբ. Բաքսաքներին վերջերս աջողվել է վերականգնել գլադստընեան հայասէր քաղաքականութիւնը և անգլիացի ժողովրդի այլ և այլ խաւերում հետաքրքրութիւն ստեղծել յօգուտ հայկական դատի։

Թուրքիկ կերպով ծանօթացնելով Ատրբպատականի ներկայ խաղաղ դրութեան հետ շնորհիւ ռուս զօրքերի ներկայութեան, որոնց շնորհիւ և վերականգնված է իրաւակարգը և տիրում է կեանքի և գոյքի ապահովութիւն, յարգելի դասախօսը նկարագրեց իրանց հիւրասիրութիւնը քիւրդ աւազակապետ Սըմկոյի մօտ, և ապա, Սըմկոյի ապարանքից հեռանալուց յետոյ, վերջինիս մարդկանց ձեռքով մըսար Բաքսաքնի քաղաքավարի կերպով կողոպտվելու ծիծաղաշարժ դէպքը։ Այլ և պարզվեց, որ Սըմկոն հայերին կոտորելու սպառնալիք է արել, եթէ երբէք ձեռնարկվի հայ ժողովրդի դրութեան բարւոքման գործին ումիկէ ձեռքով։

Արար աշխարհին աւետված քիւրդական շարժման մասին պ. Բաֆֆին այն կարծիքն յայտնեց, որ դա պարզ աւատական շարժում է քիւրդ ցեղապետների և շէյխերի կողմից ստեղծված՝ իրանց հողային իրաւունքները պահպանելու նպատակով։

Անցնելով Թիւրքահայաստանից ստացած իր տպաւորութիւններին, դասախօսը յայտնեց, որ Թիւրք կառավարութիւնը ապ-աշ-կարա հայ գիւղերում տեղաւորում է Պարսկաստանից գաղթած քիւրդերին, բընակիչներին զինու զօրութեամբ քշելով իրանց տեղերից։ Շօշափելով հայ ժողովրդի կուլտուրական ձգտումները և նրա դերակշռութիւնը իր հարևանների հետ համեմատած, իբրև եզրափակումն իր դասախօսութեան պ. Բաֆֆին ասաց, որ մըսար Բաքսաքնի կարծիքով հայկական հարցի լուծման բանալին գտնվում է ոչ թէ վեց մեծ պետութիւնների արքունիքներում, այլ Պետերբուրգում, որովհետև ուղղութեամբ և պիտի գործել և տրամադրել միւս պետութիւնները յօգուտ հայկական դատի լուծման։

Գիշերվայ ժամը 11-ին, մի քանի հարցերի պատասխանելուց յետոյ, յարգելի դասախօսը աւարտեց իր տպաւորութիւնների պատմումը, բուռն ծափերի ներքոյ։

Ցար. Գասպարեան

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՅՕԲԵԼԵԱՆ

—o—

ՅՕԳՈՒՏ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՕՆԴԻ

Ստացանք Գ. Շերէնցի միջոցով Թիֆլիսում մի խումբ վանեցիների շրջանում հաւաքված 20 ռուբլի։ Նախկին ստացվածների հետ միասին (տես «Մշակ» № 222) ունենք ստացած ընդամենը 322 ռուբլի։

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՏԱՌԵՐԻ ԳԻՒՏԻ ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

«Մշակի» խմբագրութեան կողմից էջմիածնում համազգային յօբելեանին ներկայացուցիչներ կը լինեն Ալ. Քալանթար և Հ. Առաքելեան։

Երէկ ցերեկվայ գնացքով էջմիածին մեկնեցին Հ. Առաքելեան, Ստ. Մալխասեանց, տ. Հ. Մարտիրոսեան, Կար. Կուսիկեան և Տ. Նազարեան։

Իսկ երեկոյեան գնացքով մեկնեցին Թիֆլիսի հայ վաճառականութեան պատգամաւորութիւնը և զանազան հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները։

Այսօր էջմիածնում երեկ. ժ. 5-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատգամաւորների և ամբողջ մելիքանութեան ուղեկցութեամբ հանդիսաւոր թափօրով իջնելու է Մայր Տաճար, ուր կատարվելու է ս. Թարգմանչաց յիշատակին նախատօնակ։

Իսկ վաղը, շաբաթ, ամսոյս 12-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին Վեհափառ Կաթողիկոսի գլխաւորութեամբ և ամբողջ միաբանութեան ու պատգամաւորութիւնների ուղեկցութեամբ տեղի կունենայ հանդիսաւոր երթ Օշական, ուր ս. Մեսրոպի [illegible] տեղի կունենայ հոգեհանդիստ՝ հայ գրի և տպագրութեան վաստակաւորների յիշատակին, ինչպէս և պատգամաւորների բանախօսութիւններ և ուղերձների ընթերցում։

—

Էջմիածնի յօբելեանական կենտրոնական յանձնաժողովի մշակած տօնակատարութեան ծրագրի համաձայն, վաղը, շաբաթ, ամսոյս 12-ին, ռուսահայ բոլոր թեմերում կը սկսվեն տօնակատարութիւնները։

Այդ օրը եկեղեցական դասի, դպրոցական ամբողջ կազմի և ազգային հաստատութիւնների ներկայացուցիչների և աշակերտութեան ներկայութեամբ կը կատարվեն հանդիսաւոր պատարագներ և բացատրութիւններ կը տրվեն կրկնակ յօբելեանների պատմական նշանակութեան մասին։ Նոյնպէս տեղի կունենան հոգեհանգիստներ հայ գրի և տպագրութեան վաստակաւորների յիշատակին։

Իսկ նոյն օրը, Վրաստանի և Իմերէթի առաջնորդի կարգադրութեան համաձայն, Թիֆլիսի թեմի հայ ծխ. դպրոցների աշակերտութիւնը կարձակվի դպրոցական պարապմունքներից, կը կատարվեն ուսումնարաններում աշակերտական հանդէսներ և պատշաճաւոր բանախօսութիւններ։

—

Այսօր Թիֆլիսի բոլոր հայ դպրոցներում դասաւանդութիւնն աւարտվելու է երրորդ դասից յետոյ և ուսուցիչները բացատրելու են աշակերտութեանը՝ մեծ տօնի նշանակութիւնը։ Ապա III պատրաստականի և բարձր դասարանների աշակերտներին տանելու են Արտիստական թատրոն, ուր կը տրվի «ս. Սահակ Մեսրոպ» պիէսի ձրի ներկայացումը։

Իսկ վաղը, ամսոյս 12-ին, ս. Թարգմանչաց տօնի օրը, Վանքի մայր-եկեղեցում հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Աշտ. եպ. և օրվայ առթիւ քարոզ կը խօսի։ Պատարագից յետոյ կը կատարվի հոգեհանգիստ հայ գրի և տպագրութեան վաստակաւորների յիշատակին։

—

Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան ի յիշատակ հայ գրերի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի յօբելեանի առիթով կազմակերպվելիք հայկական հրատարակութիւնների ցուցանդէսը բացվելու է մասմա, իւրաքանչիւր մասը առանձին, դասախօսութիւններով և բացատրութիւններով։ Ռուսական մասսի ցուցանդէսը բացվում է այսօր, ուրբաթ, Ազգագրական Ընկերութեան դահլիճում, (Լերմօնտովսկայա փողոց № 1), իսկ դասախօսութիւնը տեղի կունենայ նոյն տեղը չորեքշաբթի, ամսոյս 16-ին, այն օրը, երբ 1794 թ-ին Մատրասում լոյս է տեսել Շմաւոնեան քահանայի խմբագրութեամբ առաջին հայկական թերթ՝ «Ազդարար»։ Ցուցանդէսի և դասախօսութեան մուտքը ձրի է. միայն՝ դահլիճի փոքրութեան պատճառով՝ դասախօսութեան թոյլ կը տրվին Ազգագրական Ընկերութեան բոլոր անդամները և հրաւիրված հայկական ընկերութիւնների, հաստատութիւնների և խմբագրութիւնների ներկայացուցիչները։

—

Ամսոյս 9-ին երեկոյեան մնչյունների լիսաղօրների ժողովը համազգային տօնի առիթով որոշեց՝ 1) Ժողովարարութիւնը յօդուտ «Դպրոցական ֆօնդի» շարունակել և դոյացած դումարը ուրբաթ երեկոյեան ներկայացնել տեղիս առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսին։ 2) Կաթողիկոսին հեռագրով հանդէսը շնորհաւորել։ 3) Եօթը հոգի լիսաղօրներից բաղկացած պատգամաւորութեամբ, աւագի գլխաւորութեամբ, ներկայ լինել Թիֆլիսում, շաբաթ օրը Վանքի տաճարում կատարվող պատարագին և հոգեհանգստին, իսկ կիրակի օրը նոյն տաճարում տեղի ունեցող կաթողիկոսական մաղթանքին և Ներսիսեան դպրոցում հանդէսներին։ 4) Ցատուկ պատգամաւոր ուղարկել Էջմիածին մասնակցելու այնտեղ կատարվող հանդէսին։ Պատգամաւոր ընտրվեց մխաձոյն Մակար Զմշկեանը։ Իսկ աւագը հիւանդութեան պատճառով անկարող եղաւ մասնակցել Էջմիածին մեկնող պատգամաւորութեանը։

—

Հայուհեաց «Մեղու» աշխատանքի տան վարչութիւնը իր՝ ամսոյս 9-ի հերթական նիստին որոշից հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ և տպագրութեան 400-ամեայ յօբելեանական հանդէսին մասնակցել հետևեալ ձևով. 1) Ուղարկել 2 ներկայացուցիչ՝ տ. տ. Մինասեանին և Շահպարոնեանին Էջմիածին ներկայ լինելու յօբելեանական հանդէսին։ 2) Շաբաթ՝ աշխատանքի տան բոլոր բաժանմունքներում պարապմունքների փոխարէն բացատրել մանրամասն բոլոր աշակերտուհիներին մեծ տօնի նշանակութիւնը։ 3) Ձեռք բերել Սահակ-Մեսրոպի պատկերները և նրանց մասին տպագրած գրքեր և բաժանել բոլոր աշակերտուհիներին։ 4) Նոյն օրը ի յիշատակ մեծ տօնի ճաշ տալ ընկ. 100 չքաւոր աշակերտուհիներին և բոլոր բանւոր-ծառայողներին։ 5) Կիրակի, հոկտ. 13-ին, վարչութեան ամբողջ կազմով, ուսուցիչներով և աշակերտուհիներով ներկայ լինել Վանքի մայր եկեղեցին՝ յօբելեանական մաղթանքին և այնուհետև ներկայացուցիչներ ուղարկել Ներսիսեան դպրոց՝ ներկայ լինելու յօբելեանական հանդէսին։

—

Թիֆլիսի հայ չքաւոր երեխաներին օգնող «Լոյս» ընկերութեան վարչութիւնը, ինչպէս և նրա դպրոցի ուսուցչական խումբը իրանց խառն ժողովում որոշեցին ազգային մեծ յօբելեանին մասնակցել հետևեալ կերպով. 1) Ուղարկել Էջմիածին Վեհափառ Կաթողիկոսին համազգային յօբելեանի առիթով շնորհաւորական հեռագիր՝ վարչութեան և դպրոցի ուսուցչական խմբի կողմից։ 2) Ուրբաթ, հոկտ. 11-ին, դպրոցում ունենալ երեք դաս, որից յետոյ բացատրել առաջիկայ ազգային մեծ տօնի նշանակութիւնը և ապա արձակել տունը։ 3) Շաբաթ, հոկտ. 12-ին, վարչութիւնը և ուսուցչական խումբը աշ.-աշակերտուհիների հետ միասին ներկայ լինել Վանքում պատարագին։ 4) Վարչութիւնը և ուսուցչական խումբը իրանց ամբողջ կազմով ամսոյս 13-ին ներկայ լինել Վանքում պատարագին և Ներսիսեան դպրոցում կայանալիք հանդէսին և 5) Աշ.-աշակերտուհիներին տանել «Սահակ և Մեսրոպ» ներկայացման։

—

Թիֆլիսի հայ չքաւոր երեխաներին օգնող «Լոյս» ընկերութիւնը յօբելեանական տօնի առիթով հետևեալ շնորհաւորական հեռագիրն է տուել Էջմիածին Վեհ. Կաթողիկոսի անունով.

«Թիֆլիսի հայ չքաւոր երեխաներին օգնող «Լոյս» ընկերութեան վարչութիւնը իր դպրոցի մանկավարժական կազմի հետ միասին ջերմ կերպով շնորհաւորում է հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ և հայ տպագրութեան 400-ամեայ ազգ. հպարտագէպ այս մեծ յօբելեանը, ցանկանալով մայրենի լեզուի և գրականութեան զարգացումը։ Թող այս նշանակալից օրը դառնայ ազգ. գիտակցութեան վերածնութեան մի նոր դարաշրջան»։

—

Թիֆլիսի թեմական առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոս խնդրում է այն բոլոր ազգային

էտրանգելոյի շրջված ը-ին։ Մեր ճ-ն շատ նման է զպտերէնի ճ-ին. մեր Ռ-ն համարվում է առաջ եկած երկու Ր-ի իրար կցվելուց, Բը=Ռ և այլն։

Հայոց այբուբենի գիւտին նվիրված այս յօդվածը վերջացնելիս կարևոր եմ համարում մի քանի խօսք էլ ասել գրերի գիւտի ժամանակի մասին։

Մեր գրերի գիւտի ժամանակը որոշելու միակ հավասարի աղբիւրը կազմում են Կորիւնի տված մի շարք ժամանակագրական թվերը ս. Մեսրոպի գործունէութեան և մահվան մասին, որոնք բերված են ոչ թէ փրկչական թվականով, այլ պարսից թագավորների. ուրեմն սրանց թագավորութեան տարիների ճշգրտմից կախված է և գրերի գիւտի ճիշդ տարին որոշելը։ Երկար ժամանակ մեր գրերի գիւտի տարին համարվում էր փրկչական 406 թվականը։ բայց 1892 թվին Իս. Ցարութիւնեանը իր «Հայոց գիրը» աշխատութեան մէջ՝ մանրամասն ուսումնասիրելով այս հարցը՝ եկավ այն եզրակացութեան, թէ գրերի գիւտը տեղի է ունեցել Բրիստոսի 404 թվին։ Նոյն թվին յանգեցան և ուրիշ բանասէրների հետազօտութիւնները, այնպէս որ վերջին 20 տարում՝ 404 թվականը առանց հակառակութեան ընդունված էր ամենքից՝ իբրև հայոց գրերի գիւտի թվական։

Սակայն անցեալ 1912 թվի սկիզբներին էջմիածնի միաբան Գալուստ Տէր-Մկրտչեանը այս հարցն ուսումնասիրեց՝ մի նոր ուղիով և հասավ ուրիշ եզրակացութեան։ Կորիւնը գրում է, որ երբ ս. Մեսրոպ Ասորիք գնաց գրերի գիւտը հոգալու, այնտեղ լավ ընդունելութիւն գտավ Բաբիլաս և Ակակիոս եպիսկոպոսներից։ Գալուստ Տէր-Մկրտչեանը գտնում է, որ Ասորիքում հինգերորդ դարի սկզբում չէ եղել Բաբիլաս անունով եպիսկոպոս, այլ Բաբիլաս, և ապացուցանում է որ Բաբիլասը ազավաղութիւն է Բարբիլասի*)։ Արդ՝ այս Բարբիլասը, ինչպէս հաստատապէս յայտնի է, եպիսկոպոս է դարձել Քրիստոսի 411/12 թվականին. ուրեմն ս. Մեսրոպը Ասորիքում Բարբիլաս եպիսկոպոսից կարող էր ընդունվել ամենավաղը՝ 412 թվին և գրերի գիւտը չէր կարող տեղի ունենալ 413 թվից վաղ և ոչ 416 թվից ուշ։

Այս տեսակէտը, ինքն ըստ ինքեան վերցրած, ճիշդ է և եզրակացութիւնն ուղիղ. բայց այս եզրակացութիւնը հակառակ է դուրս գալիս այն եզրակացութեան, որ բղխում է Կորիւնի տված միւս ժամանակագրական թվերից և առանձնապէս Վռամշապուհի թագավորութեան տարիներից։

Գիտնականացի հայագէտ Մարկվարտը, որ ընդարձակ նոր ուսումնասիրութիւն ունի գրած հայոց այբուբենի և ս. Մեսրոպի վարքի մասին (որի հայերէն թարգմանութիւնը ընտրելի հետ տպվեց «Հանդէս Ամսօրեայում» 1912 թվի ընթացքում) նոյնպէս գիտէ, որ Բարբիլասը Բաբիլաս է, և որ սա եպիսկոպոսացել է 411/12 թվին։ Սակայն նա այս թվի վրա չէ յենվում իր եզրակացութիւնն անելիս, այլ, գտնելով որ անտարակոյս ժամանակագրական վրիպակ կայ այստեղ (պատճառ սակայն նրան լուծելու), կանգ է առնում Կորիւնի միւս ժամանակագրական տվեալների վրա, որոնց հիման վրա հայոց գրերի գիւտը նա դնում է փրկչական 402/3 թվին։

Ինձ էլ թվում է, թէ Բաբիլասի եպիսկոպոս դառնալու տարին չը պէտք է վճռական նշանակութիւն ունենայ այս հարցում, քանի որ մի կողմից կան ուրիշ՝ իրար հետ սերտ կապակցված ժամանակագրական ցուցումներ, և միւս կողմից Բաբիրաս «եպիսկոպոսը» կարող է բացատրվել իբրև արտայայտութեան անճշգրտութիւն։ Բաբիլասը կարող էր 403—4 թվին ս. Մեսրոպին ընդունելութիւն ցոյց տալ Ասորիքում՝ դեռ եպիսկոպոս չեղած. բայց որովհետև յետոյ նա եպիսկոպոս դարձավ՝ այս հանգամանքը կարող էր պատճառ դառնալ Կորիւնի վերոյիշեալ անճիշդ արտայայտութեան։ Մենք էլ յաճախ, անուշադիր խօսակցութեան ժամանակ, ընկնում ենք նոյնպիսի սխալի մէջ։ Օրինակ, մենք ասում ենք շարունակ. «Ներսիսեան դպրոցը հիմնել է Ներսէս կաթողիկոս Աշտարակեցին»։ Այս խօսքից, ճիշդ դատողութիւն անելով, մենք պէտք է եզրակացնենք, թէ ուրեմն Ներսիսեան դպրոցը հիմնվել է Ներսէս Աշտարակեցու կաթողիկոս դառնալուց յետոյ, ոչ վաղ քան 1843 թվին, որ սակայն կը հակասէր ակնյայտնի իրականութեան։

Այս այսպէս լինելով՝ մենք այժմ էլ, առանց մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու, շարունակում ենք մնալ այն կարծիքին, թէ հայոց գրերի գիւտը տեղի է ունեցել 404 թվին։

Ստ. Մալխասեանց

(Վերջը միւս անգամ)

*) Թորոնացու նոր տպագրութեան մէջ, որ «Պատմագիրք հայոց» հրատարակութիւնն երրորդ գիրքն է կազմում, մի քանի ձեռագիրներ նոյնպէս տալիս են Բարբիլաս ընթերցվածը։

հաստատութիւններին, հիմարկութիւններին և ընկերութիւններին, որոնք կը ցանկան կիրակի օրը իրանց ներկայացուցիչների միջոցով ողջունել առաջնորդարանում համազգային մեծ յօբելեանը, յայտնեն այդ մասին վաղօրօք մինչև շաբաթ օրը սրբազանին։

—

Բագուից մեզ հեռագրում են, որ քաղաքային դուման ամսոյ 8-ին կայացած նիստում լսելով Էջմիածնի հրաւէրը՝ մասնակցել հայ գրերի գիւտի 1500-ամեայ և տպ. 400-ամեայ յօբել. հանդէսներին, որոշել է. 1) Ուղարկել Էջմիածին մի պատգամաւորութիւն բաղկացած ուսումնարանական յանձնաժողովի նախագահ Յովհաննէս Յովհաննիսեանից, թուրք մանկավարժ Հաբի-բէկ Մամմուզբէկովից և ձայնաւոր Պեսար Ֆէօդորովիչ Իլիշկինից. 2) Բաղաքային դպրոցներից մէկը կոչել ս. Սահակի և ս. Մեսրոպի անունով։

—

Բագուի Հ. Մարդասիր. Ընկ. կողմից իբրև պատգամաւոր մեկնեց Էջմիածին Ընկ. նախագահ Հայկ Տէր-Միքայէլեան։

—

Բաղուի հայ-լութերականների համայնքը, կամենալով մասնակցած լինել համազգային մեծ տօնին, ընտրել է իբրև ներկայացուցիչներ Էջմիածին ուղարկելու պատուոր Թորոսեանին և Թառայեանին։

—

Թիֆլիսարնակ վանեցիների մի խմբակի կողմից պատգամաւոր է ընտրված՝ յօբելեանական տօներին Էջմիածնում ներկայ լինելու համար՝ Գէորգեան ճեմարանի նախկին սան Ռուբէն Իսկէնդերեանը։

—

«Աղբիւր-Տարազի» № 113 հրատարակութիւնը՝ «Համազգային Մեծ Յոբելեանը», որ լոյս տեսաւ երկու օր առաջ, համարեա սպառվեց և այսօր լոյս է տեսնում նոյնը երկրորդ հրատարակութեամբ։ Փոխված է միայն շապկի նկարը և էջերդված է գինը։

—

Թիֆլիսարնակ մի խումբ շուշեցի տիկիններ և օրիորդներ նուէր ուղարկեցին Շուշու Մարիամեան օրիորդաց ուսումնարանի բոլոր աշակերտուհիներին «Աղբիւր-Տարազի» հրատարակած «Համազգային Մեծ Յոբելեան» ալմանախը։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 5 հոկտեմբերի

Համազգային մեծ յօբելեանի տօնակատարութիւնը մասնակցում է նաև Թաւրիզը։ Առաջնորդարանում տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովում որոշվեց՝ երեք ուսումնարանների միացած ոյժերով կատարել մեծ հանդէսը՝ տօնակարգի մշակութիւնը յանձնելով յանձնախմբի ձեռնհասութեան։

Փափագելի էր արդարև, որ ձեռնարկվէր հանգանակութեան պարսկահայերի կողմից ևս ի նպաստ դպրոցական ֆօնդի, որով իրականութիւն գտնէր այն միտքը, որ ֆօնդը լինի ընդհանուր, որից օգտվեն նաև թիւրքահայերն և պարսկահայերը։

Երէկ Թաւրիզում կայացած թեմական պատգամաւորական ժողովում ընտրվեցին 2 պատգամաւորներ՝ պ.պ. Զ. Նազարբէկեան և Կարապետ Աբեան՝ Ատրպատականի կողմից ներկայ լինելու համար Էջմիածնի Մեծ Յոբելեանին։

Վաղը, հոկտ. 6-ին, թեմական Ներսէս վ. Մելիք-Թանգեան կանգնելի Էջմիածին՝ Վեհափառի հրաւէրով՝ Թաւրիզի կենտր. ուսումնարանի գործի վերջնական կարգադրութեան համար կոակատարների հետ բանակցելու։

Նորընտիր երկու պատգամաւորները մեկնել են Թաւրիզից դէպի Ջուլֆա։ Հ.

ՄԵԾ ՅՈԲԵԼԱՆԸ

—

Հայ տառերու գիւտին 1500-ամեակին և հայ տպագրութեան 400-ամեակին տաթև մեկ երկու օրէ ի վեր մեր գրածները գոնենք որ իրենց բարերար ազդեցութիւնը ունեցած են և արդէն ծանուցուած թաղերէն զատ կ. Պոլսոյ մէջ ևս սկսած են պատրաստութիւններ տեսնուիլ, հանդիսաւոր և արժանավայել կերպով տօնելու համար այդ կրկնակ յօբելեանները։ Այսպէս՝ կը տեղեկանանք թէ Սկիւտարի երեք թաղերը միանալով պիտի կատարեն եղեր հանդէսը. Գէդիկ-փաշայի մէջ ալ պատրաստութիւններ կը տեսնուին. Պերայի և Սկիւտարի մէջ թաղական խորհուրդներու տարբեր հանդէսներէն տարբեր հանդէսներ ևս տեղի պիտի ունենան, մէկը Խայեան Սանուց Մուսեան և միւսը Պէրպէրեան վարժարանի սաներուն կողմէ։

Իսկ ազգ. կեդր. վարչութեան խառն ժողովը իր կարգին երեկ (25 սեպտ.) ուշադրութեան առնելով այս խնդիրը՝ զբաղեցաւ ասով և թէև վարչական նախորդ անօրէնութեան մը հանձայն յանձնարարուած էր մայրաքաղաքիս բոլոր եկեղեցիներու հոգևոր պաշտօնեաներուն և թաղական խորհուրդներուն յառաջիկայ հոկտեմբեր 13-ի կիրակի օրը յօբելեանական հանդէս կատարել բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, սակայն այսքանը բաւական չհամարեց և, ինչպէս թելադրած էինք, որոշեց պաշտօնապէս ևս տօնել այդ յօբելեանները Մայր եկեղեցւոյ մէջ տարբաուած համազգային հանդէսով մը։ Հանդիսակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ փոխանակ հոկտեմբերի 13-ի կիրակի օրուան, հոկտեմբերի 12-ի շաբաթ օրը Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուր այս առթիւ յատկապէս պիտի հրաւիրուին ներկայ գտնուելու ազգ. երեսփոխանները, վարչութեան անդամներ, տեսուչ և թաղական խորհուրդներու, ինչպէս նաև խըներամակալութեանց, հոգաբարձութեանց ներկայացուցիչներ, վերջապէս ազգ. բոլոր պաշտօնական մարմինները, յարանուանութեանց պատուիրակները և մասնաւորներ։ Այս առթիւ աւելորդ չըլլայ թերևս վարչական յիշեցնելու, որ ոչ անպատեհութիւն չկայ, ընդհակառակը երբ այդ հանդէսներուն հրաւիրուին նաև կրթական մինիստրութիւնը և օտար մասնաւորականներ։

Ասկէ զատ, որոշուեցաւ նոյն շաբաթ օրը գոց պահել ազգ. պաշտօնական բոլոր հաստատութիւնները, պատրիարքարանը և հայ վարժարանները։ Նոյնպէս հրահանգ տալ բոլոր առաջնորդութեանց հանդիսաւոր կերպով տօնել նոյն յօբելեանները։

(«Ժամանակ»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՂՂՎԱԾ «ՄՇԱԿՒ» ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Ուսաստան, 3 հոկտ. (Ն. տ.)

Հէնց այսօր կիմանամ մահը խմբագրութեանդ անդամ Յովհ. Տէր-Մարկոսեանի։ Խնդրեմ, թոյլ տուէք լնամ Ամերիկայի հեռաւոր այս ափերէն յայտնել ձեզ իմ սրտի անկեղծ ցաւակցական զգացումները «Մշակի» հաւատարիմ աշխատակից Յովհ. Տէր-Մարկոսեանի մահուան առթիւ։ Անկեղծօրէն կը մաղթեմ, որ յիշեալին թողած բացը փոխարինուի արժանաւոր յաջորդով մը։

Մաղաք Դ. Պէրպէրեան

—

Ենիսէյ, 28 սեպտ.

Արևելեան Սիբիրի հեռաւոր անկիւններից մենք ևս դառն ողբում ենք անմոռաց Գրիգոր Արծրունու վեհ գաղափարների առաքեալ՝ Յովհ. Տէր-Մարկոսեանի մահը։ Ցանձին հանգուցեալի հայ առաջադիմական բանակը կորցրեց իր հաւատարիմ և անձնանուէր զրօշակիրներից մէկին, իսկ լրագրութիւնը՝ իր շիտակ, համեստ և եռանդուն մշակին։

Յաւիտենական հանգիստ հասարակական համեստ գործչի աճիւնին։

Խորին յարգանքներ գաղափարի անդաւաճան զինուորի թարմ գերեզմանամթերքին։

Ենիսէյի նահանգի քաղաքական գաղթականներ՝ Ենովք Մ. Նաղարեան

—

Դերբենդ, 4 հոկտ.

Ճանապարհորդութիւնից նոր վերադարձած լինելով, միայն այժմ հնարաւորութիւն ունեցայ տեղեկանալու Յովհ. Տէր-Մարկոսեանի ողբալի մահվան մասին։

Յայտնում եմ իմ անկեղծ ցաւակցութիւնս այն ծանր կորուստի առթիւով, որ կրեց «Մշակի» խմբագրական կազմը։

Հանդիսատ ոսկորներին բաղմաբեղուն աշխատաւոր Յովհ. Տէր-Մարկոսեանի...

Աբշակ Յարութիւնեան

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

XVII

Ընթերցողը երևի արդէն լրագրներից ծանօթ է Պեսական Խորհրդի անդամ Պ. Ղուկասեանի աղջկայ սպանութեան հետ։

Ներկայ դէպքում մեզ հետաքրքրել չէ կարող սպանութեան փաստը, իբրև այդպիսին, որովհետև վերջին տարիների մեր հասարակական կեանքի մէջ դա եղակի մի դէպք չէ, այլ մեզ հետաքրքրում են նրա պատճառները։

Մարդասպանի վերջին խօսքերը, ինչպէս յայտնում են մայրաքաղաքի թերթերը, ասել է հետևեալը.

«Եթէ իմը չես ուզում լինել, ուրեմն ոչ ոքինն էլ չը պիտի լինես»։

Ահա մի նախադասութիւն, որը վերջին ժամանակներս շատ և չափազանց յաճախ է կրկնվում նման սպանութիւններ կատարողների կողմից։ Ահա մի պատճառ, որը առիթ է տալիս գնդակահարելու ժամանակակից երիտասարդութեանը իրանց «սիրոյ» առարկաներին, նրանցից մերժում ստանալուց յետոյ։

Ողբմելի պատճառաբանութիւն, խղճուկ սէր, որը ծաղրի առարկայ է դարձել XX դարի մարդկութեան ձեռքին, որի անունով են ուզում ծածկել իրանց ստոր, եսական ցանկութիւնները, իրանց վիրաւորված ինքնասիրութիւնը։

Ամեն մի սպանութիւն ինքն ըստ ինքեան դատապարտելի է, նոյնիսկ եթէ նա ինքն է իրան սպանում։ Բայց սիրուց դրդված ինքնասպանութիւնը դեռ տանել, արդարացնել կարելի է. մարդը կեանքի մէջ մի իդէալ, մեկ-մի նպատակ ու ցանկութիւն է ունեցել, հասնել նրան չէ կարողացել և սպանում է իրան։

Էհ, Աստուած իր հետ. ամեն մարդ իր կեանքի տէրն է, ուզում է՝ ապրում է, չէ ուզում՝ սպանում է իրան, ոչնչանում։

Սակայն ով կարող է արդարացնել ուրիշի սպանութիւնը։ Ո՞վ է, որ ասում է, թէ տրամաբանութիւնն է իրաւունք տալիս մարդկանց սպանելու իրանց վիրաւորված ինքնասիրութեան պատճառով ուրիշին, նոյնիսկ իրանց սիրոյ առարկային։

Չէ՞ որ ամեն մարդ ազատ է և իր կամքին. չէ որ անկարելի է մէկին տալով սիրել մի ուրիշին, և վերջապէս այդ ինչպիսի սէր է, որ կարող է թոյլ տալ իր սիրոյ առարկայի վրա ձեռք բարձրացնել։

Սէրը ինքը զոհողութիւնների մի ամբողջ էտալ է. սիրող մարդը պէտք է և պարտաւոր է զոհել ամեն ինչ, նոյնիսկ իր անձը սիրած անձնաւորութեան համար. և այլ կերպ էլ լինել չէ կարող։

Այն ինչ՝ ժամանակակից սիրող աղամարդը ամենից առաջ ձեռք է բարձրացնում իր սիրոյ առարկայի վրա, սպանում նրան։

Այդ արդէն սէր չէ, այդպիսի սէր լինել չէ կարող։ Այդ վիրաւորված եսասիրութեան ամենախայտառակ արտայայտութիւնն է։

Մեր նախահայրերը աւելի լաւ էին հասկանում սէրը, քան թէ մենք. մի կնոջ սիրոյն արժանանալու, իրանց սիրոյ առարկայի պատիւը պահպանելու, նրանից մի քաղցը ժպիտ ստանալու համար նրանք իրանց արիւնն էին թափում պատերազմի դաշտերում, մենամարտում էին միմեանց հետ, կամ թէ իրանց սիրոյ առարկայի ոտքերի տակ սպանում իրանց։

Այդպէս էին սիրում այն ժամանակ մեր ազգ. ու անկիրթ նախնիքները։

Իսկ XX դարի կրթված, լուսաւորված մարդը այժմ է ուզում սիրել, իրան սիրելու, և՝ երբ մերժում է ստանում՝ դիմում է զնդակի օգնութեան։

«Կամ իմը, կամ ոչ ոքինը» այսպէս է դատում այժմ կրթված մարդկութիւնը, և այդ սէր է անուանում և այդ սիրոյ շղարշով ծածկված՝ նա ուզում է արդարացնել իր վարմունքը։

Ոչ, այդ սէր չէ, այդ ամենակոպիտ էգոիզմ, վիրաւորված ինքնասիրութեան ստոր արտայայտութիւն է և ուրիշ ոչինչ, որը սակայն մարդիկ կամենում են ճաճանչ ֆրազների, վարդագոյն նախադասութիւնների դիմակով ծածկել։

Վաղարշակ Թումանեան

Բագու

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Դպրոցի վիճակը

Գիրք գիւղ (Դեսգչ. գաւ.), 27 սեպտ.

Ուսումն. տարին սկսվեց և մեզ մօտ ամսիս 16-ից։ Սկսվեցին և աշակերտական ընդունելութիւնները։ Մնողներն ամեն օր իրանց երեխաների ձեռքից բռնած՝ դիմում են դէպի դպրոց՝ երեխաներին ցուցակագրել տալու որպէս աշակերտների։ Նորեկ աշակերտների թիւը անհաշիւ է, մինչդեռ ոչ մի յարմարութիւն չը կայ մնողների օրինական ցանկութեանը բաւարարութիւն տալու։ I բաժ. նորեկների թիւը հասնում է 33-ի, իսկ II-ում 30 հոգի են. ուրեմն արդէն 60 հոգի կան։ Իսկ միւս կողմից մնողները նորից գալիս են և կռւում ու դատվելով պահանջում, որ երեխան ընդունվի։ Նոյնիսկ լինում են ծիծաղելի դէպքեր, երբ մնողը փորձում է ուսուցչին կաշառել մի քանի շահով, միայն թէ իր որդին ընդունվի դպրոցում որպէս աշակերտ։

Տեղիս գործակալը, տեսնելով իրերի այս տեսակ դրութիւնը, մի կերպ կարգաւորեց, աւելացրեց նստարանները I բաժանմունքում և գրեթէ բոլորին ընդունեց։ Բայց դրանով էլ չը վերացաւ նորեկների թիւը։ Նորից գալիս են և խնդրում։

Ուրախալի երևոյթ է, որ մնողները, գիտակցելով ուսման կարևորութիւնը կեանքում, ցանկանում են իրանց երեխաներին ուսման տալ։ Բայց հարկաւոր չէ արդեօք կանոնաւորել դպրոցի պայմանները։

Պէտք է ասել, որ առ հասարակ զգալի է ուժեղ և ղեկավարող ձեռքի պակասութիւնը տեղիս դպրոցի կեանքում։

Մեր ուսումնարանը ունի մի քանի բարելաւ պայմաններ։ Նա շրջված է մի շատ սիրուն և բարձր տեղ։ Ունի երկու մեծ, լուսաւոր և մաքուր սենեակներ և այլ դպրոցական իրեր։ Զգալի է միայն ուսուցչանոցի և էլի ազատ մի սենեակի պակասութիւն։

Պէտք է շնորհել, որ գիւղը եթէ անկեղծօրէն ցանկանայ, դպրոցի կարիքները լիուլի կարող է բաւարարել, ինչպէս և հրաւիրել մի երրորդ դասատու, որի կարիքը աւելի քան զգալի է, քանի որ գիւղը շատ մեծ է և անգրագիտ թիւով աշակերտութիւն կայ։

Գիւղը բաղկացած է մօտ 400 տնից, և իւրաքանչիւր տան վրա առանց բացառութեան տուրք է նշանակված յօգուտ դպրոցի 20 կ.։ Թուում է, որ այդ տուրքը կարելի էր կրկնապատկել, հարուստներից աւելի վերցնել և ուսումնարանի բիւջէի մի մասը այդպիսով լրացնել։

Ճիշդ է, գիւղացու ընտանութիւնն ի նկատի ունենալով՝ պէտք է ասել, որ մի քիչ դժուար է այդ անել, բայց փորձված ձեռքը այս անգամ գիւղում այդ կանէր։

Գրէկ

—

Հրդեհներ

Յարսկիէ-Կօլօդցի, 1 հոկտեմբերի

30—40 տարի առաջ Սղնախի գաւառի գիւղերում գիւղական տներն հասարակ խրճիթներ էին՝ ծածկված յարդով կամ եղէգնով։ Ժամանակի ընթացքում այդ վերացաւ։ Այժմ վրաց գիւղերում բոլոր շինութիւնները մաքուր են, շինված աղիւսից և քարից, ծածկված կղմինտրով, նոյն իսկ երկաթաթիթեղով։ Չը փոխվեց միայն Յարսկիէ-Կօլօդցին։ Այս առանում բնակվում են ռուսներ, որոնք հաւատարիմ մնալով իրանց դարաւոր սովորութեան՝ տները շինում են փայտից և ծածկում փայտով կամ յարդով, իսկ դա խիստ նպաստաւոր է հրդեհի համար։

Եւ պատահում են յաճախ հրդեհներ։

Անցեալները հրդեհից այրվեց չորս ռուսական տուն. խեղճերը մնացին առանց ապաստարանի և սկսեցին ողորմութիւն հաւաքել։ Չորս օր առաջ դարձեալ մեծ հրդեհ պատահեց։ Այրվեց Արտեմ Օթարեանի երկու սրահը՝ մէջի ապրանքով։ Միայն կաշիները մօտ 2000 ռուբլու։ Վնասը հասնում է մօտ 3000ռ.։ Այդտեղից կրակն անցաւ հարևան շինութիւնները, այրելով երկու ախոռներ նիւթերով։ Շնորհիւ ժողովրդի աջակցութեան, հրդեհը հանգցվեց։ Ոստիկանապետը հրամայել է, որ շտապում տները ծածկին երկաթաթիթեղով։

N. N.

—

Պրոգիմնազիայի պահանջից

Ծաղկունք (Նոր Բայազ. գ.), 2 հոկտ.

Այս 3 տարի է՝ մեր գիւղացիք սպասում էին Սիմէօն Նահապետեանի Չրաղացի աշխատելուն։ Նահապետեանը մեծ ջանք գործ դրեց և գլուխ բերեց Չրաղացը, որ սկսել է աշխատել սեպտ. 25-ից։

Գիւղացիք ուրախացել են, որ ազատվեցին հեռաւոր Չրաղացներից, ուր ստիպված էին շաբաթներով մնալ և դուռ ծախս անել թէ իրանց և թէ անասունների համար։

Զրաղացը կառուցել է Ծաղկունքից Շայրիզ գիւղը տանող ճանապարհի վրա և գներնը 3 արշին խորութեամբ քանդելով Չրաղացի Ջուրը վերցրել է մէկ ու կէս վերստ հեռաւորութեան վրա գտնող Զանգի գետից։

Ս. Նահապետեանցի ասելով՝ Չրաղացի վրա ծախսել է 7000 ռ.։

Մկրտիչ Բարսեղեան

—

Դպրոցական գործեր

Նուխի, 27 սեպտեմբերի

Հասարակական կեանքը մեզանում այնքան անհրապոյր ու անհետաքրքրական է դառել, որ մարդ ուզղակի մնում է շուարած։ Ո՞ւր են այն իդէալները, որոնք ոգևորման առարկայ են եղել տասնեակ տարիներ։ Զը կայ մի թիթեռական որևէ բան, եթէ ի նկատի չունենանք միակ ծիս. դպրոցը, որ դեռ ապրում է խաղաղ ու անվրդով շրջանի մէջ։

Այս տարի հոգաբարձութիւնը, չը գտնելով բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ուսուցիչ, հրաւիրել էր տան հոգուց բազկացած ուսուցչ. խումբ։ Սրանցից հինգ հոգին է միայն նոր։ Տարվայ սկզբում հոգաբարձութիւնը, հրաւիրելով խառն ժողով, դրել է դպրոցը կառավարելու ձևը որոշելու խնդիրը։ Ժողովը որոշում է ընտրել երկու հոգու՝ ժամանակաւորապէս փոխարինելու աւ.-ուսուցչին։ Ընտրված են այդ պաշտօնի համար Ա. Տօնեանը և Ա. Բաբայեանը։

Այդ միջոցը միակ ելքն էր, որ ընդունել է խառն ժողովը։

Շուտով լինելու է հոգաբարձ. նոր ընտրութիւն։ Տեսնենք ինչպիսի մարդաւորով է մեր հասարակութիւնը մօտենալու խնդրին։ Ցամենայն դէպս սպասում ենք, որ այս անգամ մեծ զգուշութեամբ ու տակտով է վարվելու մեր հասարակութիւնը։ Հին հոգաբարձական կազմը պիտի հրապարակէն հաշիւ ներկայացնի, որից յետոյ հասարակութիւնը կարող է նորից վերընտրել։

Ք. Փ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովը երէկ հասաւ Եալտա և իջևանեց «Россія» հիւրանոցում։

✦ Երեքշաբթի, հոկտ. 8-ին, երեկոյեան «Աղբիւր-Տարազի» խմբագրութեան կից Գրական-Գեղագիտական Սալօնում կայացաւ մի խորհրդակցութիւն, Ս. Մալխասեանցի նախագահութեամբ, նուիրված հայկական ուղղագրութեան հարցին։ Խորհրդակցութեան միտքն էր քննել Էջմիածնի յօբելյանաժողովի կողմից առաջարկված հարցերը ուղղագրութեան մասին։ Երկար թեր և դէմ վիճաբանութիւններից յետոյ, որոնց մէջ մասնակցեցին Ս. Մալխասեանց, Աւ. Եղեկեան, Շիրվանզադէ, Հ. Առաքելեան, բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, Ատրպետ, Ա. Նազարէթեան, Գասպրեան, Հ. Երամեան (խօսեց թիւրքահայոց ուղղագրութեան մասին), Մ. Զմշկեան, Գ. Զիլպիանեան, Սարգիս Պայլասան, Գ. Վարդանեան և այլք, խորհրդակցութիւնը որոշեց ճանաչել ներկայ ուղղագրութեան փոփոխութեան և նրա միօրինակութեան վերածելու անհրաժեշտութիւնը և յայտնել Ս. Մալխասեանցին խորհրդակցութեան կողմից յայտնել այդ մասին Էջմիածնում կայանալիք խորհրդակցութեան։

✦ Երէկ Թիֆլիսի վրայով Երևան և Էջմիածին մեկնեց Պարիզից եկած քանդակագործ Անդրէաս Տէր-Մարուքեանը, որ Երևանում պէտք է պատրաստէ Խ. Աբովեանի արձանը։ Արձանի մասերը արդէն ճանապարհված են Պարիզից։ Ինչպէս յայտնի է, արձանի բացման վերջին ժամանակը նշանակված է 1914 թ. մայիսին։ Սակայն Տէր-Մարուքեան յոյս ունի, որ հայ հասարակութիւնը աւելի ջերմ վերաբերմունք ցոյց ցոյց կը տայ ներկայումս, ի դէպ է ասել, դանդաղ ընթացող հանգանակութիւնը, որով հնարաւորութիւն կը ստեղծվի աւելի շուտ բանալ մեր աշխարհիկ գրականութեան նախահօր արձանը։

✦ Մեզ տեղեկացնում են, որ Հայուհեաց «Մեղու» աշխատանքի տան վարչութիւնը, ի նկատի ունենալով այն, որ կարտօնաժի արհեստանոցում սովորող աշակերտուհիների մեծ մասը անգրագէտ է, որոշեց բանալ նրանց համար կիրակնօրեայ դպրոց, որտեղ սիրով յանձն առան ձրիապէս պարապել տ. Ս. Զաւարեան-Յակոբեան ռուսաց լեզու և թւաբանութիւն 3-րդ բաժանմունքում, օր. Սաթենիկ Յովհաննիսեան 1-ին և 2-րդ բաժանմունքներում հայոց լեզու և օր. Աշխէն Դիլանեան առաջին բաժանմունքում ռուսաց լեզու և թւաբանութիւն։

✦ Պետերբուրգից հեռագրում են, որ պաշտօնապէս նշանակվեց Տօբոլի եպիսկոպոս Ալէքսէյը Վրաստանի էկզարխ։ «День»-ը այդ առիթով յայտնում է, որ նոր էկզարքը ինտէրվիւի ժամանակ ասել է, թէ նշանակումը եղաւ միանգամայն անսպասելի կերպով իր համար, որովհետև նա ազդեցիկ կապեր չունի և Կովկասի փոխարքային ծանօթ չէ, թէև փոխարքայի դուստրները լսել են Ալէքսէյ եպիսկոպոսի դատանակաները հանգուցեալ էկզարխի յիշատակին։ Նոր էկզարքը շատ հարցերում համախոհ է հանգուցեալի հետ։ Էկզարխի պաշտօնում նշանակվելու առիթով Ալէքսէյ եպիսկոպոսը ստացաւ և արքեպիսկոպոսի աստիճան։ Նոր էկզարքը ունի Վլադիմիրի 3-րդ աստիճանի և Անայի 1-ին աստիճանի շքանշանները։ Կենսագրականը մենք տուել ենք արդէն առաջներում։

✦ Թիֆլիսի քաղաքագլուխը Կովկասի քաղաքների քաղաքագլուխներին և աւագներին հրաւիրագրեր ուղարկեց Կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների երկրորդ համագումարի մասին, որ կայանալու է Թիֆլիսում նոյեմբերի 17—21-ը։

✦ «Н. В.»-ին Թիֆլիսից հեռագրում են, որ Բուլթայիսի մօտ անյայտ չարագործների ձեռքով դերված Մինրան Անանեանին գերդեները տարել են Սխալքալաքի գաւառը։ Գերդեները փախստական աքսորականներ են։

✦ Հոկտ. 12-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին, Կովկասեան շերամապահական կայարանում նշանակված է Մեղուաբոյծների Կովկ. Ընկ. անդամների ընդհանուր ժողովը։ Սօլօվիեվը կը խօսի մեղուներին տեղափոխելու մասին. Գօրբաչեվը՝ կիլվում տեղի ունեցած մեղուաբոյծների համառուսական համագումարի մասին։

✦ Մեզ հաղորդում են հետևեալը. «Երևանի թեմական տեսուչ Թ. Խզմալեանը Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհրդի նիստին զեկուցելով Ալէքսանդրոպոլի շրջանի գիւղական դպրոցների ամփոփիչ դրութեան մասին, խնդրեց Ընկերութեանը նպաստ նշանակել այդ շրջանի դպրոցներին։ Ընկ. խորհուրդը իր սուղ միջոցներից նշանակեց 100 ռ., խորհրդի նախագահ Սամսոն Յարութիւնեանը իր անձնական միջոցներից՝ 100 ռ., խորհրդի անդամ Մկրտիչ Քալանթարեանը՝ 100 ռ., ընդամենը՝ 300 ռ.»։

✦ Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը խնդրում է տպել, որ ինքը շնորհակալութեամբ ստացել է Թիֆլիսի ժողովարանից աղքատ աշակերտուհիների համար դասագրքեր գնելու համար 100 ռուբլի։

✦ Պաղարտնութեան ցուցահանդէսը Արտիստական Ընկ. ամարային այգում օրէցօր գրաւում է մեծ թով այցելուներ. բացի դրանից Կովկասի զանազան տեղերից ստացվում են մրգեր ցուցահանդէսի համար։ Կիրակի օրից ցուցահանդէսում նուագելու է երաժշտութիւն։

✦ Պոստ-հեռագրական շրջանի կառավարիչը վերադարձաւ Երևանի նահանգում կատարած ճանապարհորդութիւնից։

✦ Նահանգապետը հաստատել է Գ. Կաֆեանի ընտրութիւնը քաղաքային լոմբարդի կառավարչի պաշտօնում։

✦ Զուբալովեան եղբայրների հաշով Թիֆլիսում կառուցված երեխաների հիւանդանոցի բացումը նշանակված է այս հոկտեմբերի 27-ին։

✦ Աստրախանի բօրսային կոմիտէը դիմեց Թիֆլիսի կոմիտէին խնդրելով աջակցել իր դիմումին՝ յանուն Մոսկվայի ընդհանուր բօրսայի, որպէսզի Մոսկվայում գումարվի վառելանիւթ սպառողների համառուսական համագումար վառելանիւթի թանգանալու դէմ միջոցներ ձեռք առնելու մասին խորհրդակցելու։ Աստրախանի բօրսային կոմիտէի կարծիքով, միակ միջոցը չարիքի առաջն առնելու համար հանդիսանում է այն, որ կառավարութիւնը նաւթը ու առ հասարակ բոլոր տեսակ վառելանիւթը մենաշնորհ դարձնէ։

✦ Բագուում հիմնվելու է վրացական առևտրի Թիֆլիսում գոյութիւն ունեցող «Նեղակումբի» նման։

✦ Ներկայումս Կովկասի զանազան տեղերում պատշաճ մարմինները ձեռք են առնում համապատասխան նախազգուշական միջոցներ խօլերայի երևալու դէմ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Ժողովրդական Տան Թատրոնում Հայոց Դրամատիկական Ընկ. խմբի սեզօնային երկրորդ ներկայացումը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի, հոկտ. 9-ին, Ժողովրդական Տան Թատրոնում։

Ներկայացվեց Սարգուլի «Տօսկա» պիէսը, որ կրում է իր վրա հնութեան կնիք և գլուխաւորապես օժտված է ջղերի վրա սաստիկ ազդող և սրտայոյզ տեսարաններով։ Պիէսը խորը իդէայից զուրկ է և պատկանում է արխիվային կատէգորիայի պիէսների շրջանին, որպէս աւելի շուտ՝ մեռնող ստեղծագործութիւն։

Դէպքը տեղի ունի Հռոմում, ֆրանսիական պատերազմի ժամանակ։ Պապական երգչուհի Տօսկան (Սիբոնոյշ) բուռն կեցեալ սիրում է երիտասարդ նկարիչ Մարիոյին (Փափազեան)։ Վերջինս հռոմէական իշխանութեան կողմից մեղադրվում է բանտից փախուստ տուած քաղաքական յանցաւոր Անջելոտիին (Աղայեան) պատըսպարելու և նրա փախուստը ծածկելու մէջ։ Հռոմի ոստիկանապետ Սկարպիան (Ցարութիւնեան) ձերբակալում է Մարիոյին և Տօսկային ու վերջինիս ներկայութեամբ Մարիոյին ենթարկում ամենախիստ տանջանքների, որպէսզի կարող լինի իմանալ Անջելոտիի թաքստոցի տեղը։ Ոստիկանապետը, տեղեկանալով փախստականի պատսպարված լինելը Մարիոյի մօտ և նրա անձնասպան լինելը՝ ձերբակալութիւնից խուսափելու համար, բանտարկում է Մարիոյին և Տօսկային, ու առայնի վերաբերմամբ կարգադրութիւն ստանում նահանգապետից՝ մահվան պատժի ենթարկել նրան կախաղանի միջոցով։ Երեկոյեան ընթրիքի ժամանակ Սկարպիան իր մօտը հրաւիրելով Տօսկային, սկսում է համոզել վերջինիս անձնատուր լինել իրան, խոստանալով ազատել թէ նրան՝ Տօսկային բանտարկութիւնից և թէ Մարիոյին մահվան պատժից։ Տօսկան երեսանց ընդունում է ոստիկանապետի առաջարկը, ստանում նրա թէ բանաւոր և թէ գրաւոր հրամանը, ու այնուհետև՝ յարմար առիթ որոնելով՝ ճանկում սեղանի վրայից սուր դանակը և խրում ոստիկանապետի կուրծքը։ Մեռցնելով վերջինիս՝ Տօսկան դուրս է կորզում մահացածի ձեռքից նրա գրաւոր կարգադրութիւնը Մարիոյի և իր ազատման մասին ու վազում բանտապետի մօտ։ Ոստիկանապետի հրամանով, Մարիոյի մահվան պատիժը պիտի կատարվէր իբրև թէ ձեռնասէրին։ Հրացանի պիտի բռնէին նրան՝ դատարկ փամփուշտներով։ Սակայն դուրս է գալիս հակառակը. Մարիոյին հրացանի են բռնում լիքը փամփուշտներով և մեռցնում նրան՝ այդպիսով ի դէպ հանելով Տօսկայի երազած յոյսերը։ Տօսկան, չը կարողանալով տանել այդօրինակ մի դաւադրութիւն և իր պաշտելի ողբերգական մահը, յայտարարում է բանտապետի և զինուորների առաջ, որ ոստիկանապետը սպանված է և ինքն է սպանել նրան, ու բանտի ժայռից իրան նետում է ցած ու մահանում։

Այդ է ահա Սարդուի պիէսի անպաճոյճ բովանդակութիւնը։

Վերին աստիճանի տպաւորիչ էր Սիբանոյշի խաղը։ Տօսկայի կրքոտ ու խանդոտ սիրոյ արտայայտութիւնները, իր սիրեցեալի տանջանքներին ներկայ լինելու ժամին եղած սրտամորմոք յուզումներն ու հոգեկան վերապրումները, և ոստիկանապետ Սկարպիային սպանելու ժամանակ զրիժառութեան բուռն տենչով լցված լինելը միանգամայն բէլէֆ կերպով պատկերացան Սիբանոյշի տաղանդաւոր խաղի մէջ։ Պէտք է միայն ընդգծենք, որ վերջին տեսարանում նկատելի էր յոգնածութեան թոյլ նշաններ շնորհալի դերասանուհու մօտ։

Իր աջող խաղընկերն ունեցաւ ա. Սիբանոյշ յանձին նորեկ դերասան Վ. Փափազեանի։ Վերջինս օժտված է դուրեկան արտաքինով, հարուստ միմիկայով, գեղեցիկ ու պարզ առոգանութեամբ և կիրթ շարժ ու ձևերով։ Միայն պէտք է նկատենք, որ Տօսկայի հետ տեսակցութեան ժամանակ, Փափազեանի խաղի մէջ նկատելի էր ջերմ սիրոյ և խորը զգացմունքի արտայայտութիւնների գունատութիւն։ Գլխաւոր առաւելութիւնը, որ ունի, Վ. Փափազեան, և որից համարեա թէ զուրկ են մեր հայ դերասաններից շատերը, այդ այն է, որ նա լաւ սովորած ունի դերը։ Մենք այդ նկատեցինք Փափազեանի երկու դէբիւտների ժամանակ։

Գոհացուցիչ կարելի էր համարել Ցարութիւնեանի խաղը՝ եթէ ի նկատի չառնենք նրա, ըստ սովորականին, դերը չիմանալը։

Տ. Գուլազեան (Զինարինօ) և Օվի-Անտոնեան (Եւզեբի) իրանց ստանձնած փոքրիկ դերերի մէջ բաւական աջող էին։

Դեկորացիաների և բեմայարդարութեան կողմից աչքի զարնող պակասութիւն չունէր ներկայացումը։ Միջարարները տեւում էին շատ կարճ, այդ պատճառով էլ ներկայացումը, որ բաղկացած էր 5 պատկերից, վերջացաւ ժամը 11½-ին։ Այդ բոլորից կարելի էր եզրակացնել, որ հմուտ բէժիսէորի փորձառու ձեռքի ներկայութիւնը զգալի ունէր։

Թատրոնը ծայրից ծայր լի էր ժողովրդով։ Խ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 5 հոկտ.

«Հօրիզոնն» իր № 222-ի առաջնորդողում խօսելով թեմական տեսուչների կարիքի մասին ասում է, որ Թիֆլիսի թեմի տեսչութիւնը բաղկացած է լինելու 5 հոգուց, իսկ միւս թեմերինն էլ դրա համեմատութեամբ աւելի կամ պակաս անձերից, և գտնում է, որ Թիֆլիսի թեմը պիտի ծախսի այդ տեսչութեան վրա 11,000 ր., Երևանինը՝ 15,000, իսկ միւս չորս թեմերը՝ 16—20,000 ր., ընդամենն 42,000 բուբլի։

Այսպիսի խոշոր գումարը «Հօրիզոնի» խիկարներին մտածել է տալիս. որտեղից պիտի հոգացվին։ 10 տարի առաջ նրանք կասէին, թէ էջմիածինը պարտական է իր միջոցներից տալ, վանական կալուածների արդիւնքից. սակայն այժմ նրանք գտնում են, որ այդ կալուածները այդպիսի եկամուտ չունեն, ուրեմն ուրիշ եկամտի վրա պիտի մատնացոյց լինել. և ահա նրանք գտել են աղբիւրը. դա ժողովրդի կօղէկներով հաւաքված գումարներն են, և ինչու չը պէտք է գործադրվեն նոյն ժողովրդի կրթական կարիքների վրա։

«Թեմական տեսչութիւնների ամբողջ ծախսը պիտի հոգացվի թեմի վիճակային արդիւնքներից, որ իւրաքանչիւր տարի գանձում է էջմիածինը, որի մի մասը գործադրում է թեմի կարիքների վրա... իսկ միւս մասը իրան է պահում»։

Ապա բերում են իւրաքանչիւր թեմի եկամուտները.

Ղարաբաղի թեմը, առանց կալուածական արդիւնքի, պտղադրամից, կնունքից, պսակից, ծննդականներից, մահից և այլն ստանում է ոչ պակաս քան 20,000 ր., և դեռ սրբադրան էլ չէ հաւաքված։ Թիֆլիսինը՝ 50,000 բուբլի, Երևանինը՝ 80,000 ր., Շամախին՝ 25,000, Աստրախան և Բեսարաբիա՝ 20-ական հազար, ընդամենը ոչ աւել և ոչ պակաս 200,000 բուբլի։

Ի հարկէ, թերթը, մի այսպիսի խոշոր գումար գտնելուց յետոյ, ընկնաբար պիտի զէմ լինեը այն 3% տուրքին, որ դրված է դպրոցների վրա թեմ. տեսուչների ռոճիկը մասամբ լրացնելու համար։

Միամիտ ընթերցողը կարդալով «Հօրիզոնի» այս առաջնորդողը կը մտածի. տեսէք թէ էջմիածինը ինչպիսի ժողովրդական գումարների է տիրանում և դպրոցները թողնում է անբարեկարգ վիճակի մէջ։

Եթէ այդ յօդուածը «Հօրիզոնի» կողմից չարամտաբար չէ գրված էջմիածնի դէմ, ապա պիտի կարծել, որ այդ թերթի խմբագրութիւնը միանգամայն անտեղեակ է մեր իրականութեան։

Թողնենք միւս թեմերը, Թիֆլիսի թեմը այդ թերթին աւելանօան է, և միշտ հնարաւորութիւն ունեն նրա ղեկավարները ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել առաջնորդարանից և կօնսիստորիայից. ինչպէս է, որ նախքան հաստատուն թւերով զինված լինելը՝ հրապարակ են գալիս փքուն, չեզած թւերով և մոլորեցնում են միամիտ ժողովրդին։

Թիֆլիսի թեմը կօնսիստորիային և երեք փոխանորդութիւններին ամենատեսակ վիճակային արդիւնք տալիս է ընդամենն 18—20,000 ր., որով պահպանվում է մի կօնսիստորիա իր առաջնորդով և երեք հոգեւոր կառավարութիւնները և դեռ մինչև օրս էջմիածինը այդ թեմից վիճակային գումար չէ ստացել, այլ Մատթէոս վարդապետի (այժմ եպիսկոպոս) 1910 թւի վերաբնութիւնը ցոյց տուեց, որ էջմիածնապատկան դրամներ (չափաբերականների դրամներից և ուխտատեղիների արդիւնքից) 10 տարվայ ընթացքում ծախսել է մօտ 20,000 բուբլի։

Նոյն ուռցրած թւերն են նաև միւս թեմերում։ Շամախին ունի 7—8000 ր., Աստրախանը՝ 6000, Բեսարաբիան՝ 3—4000 ր., իսկ Երևանը՝ 35—40,000 ր.։

Այս եկամուտները հաշիւ են ծածկում վիճակի հոգեւոր հաստատութիւնների ծախքերը, և էջմիածինը շատ հնչին՝ 5—8000 ր. էլ չէ ստանում թեմական արդիւնքից, այն էլ միայն Երևանի թեմից։

Այսպէս ուրեմն՝ «Հօրիզոնը» վերցրել է երևակայական թւեր և այդ օդի մէջ եղած թւերի վրա կառուցել է իր թեմական տեսչութիւնները։ Մ.

Թարթառ, 1 հոկտ.

Ճանկանալով հիմնել 20—30 ընտանիքից բաղկացած գիւղատնտեսական ինտելիգենտ գաղութ, արդէն գտել ենք 400 դեսեատին ջրովի հողաբաժին՝ կլիմայական լաւագոյն պայմաններով բամբակաբուծութեան շրջանում։ Կալուածքը գտնվում է Շուշի-Ելիսաւետպոլ երկաթուղագծին կից և վաճառվում է ամենանպաստաւոր գնով։ Հրաւիրում ենք գիւղատնտեսութիւն և ֆիզիքական աշխատանք սիրող անձանց մեզ հետ ընկերակցելու։

Մեր հասցէն է՝

Թարթառ. Մարդուշէն

Գ. Մուրադեան

Ա. Շիրինեան

ՄԻ ՓՈՔՐԻԿ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

«Հօրիզոնի» բարձրացրած աղմուկի առիթով թեր և դէմ նկատողութիւններ և առարկութիւններ են լինում մամուլում. գուցէ և դեռ շատ լինեն՝ մինչև վարագոյրի ետևի մութ գործողները իրանց իսկական պատկերով հանդէս կը բերվեն և կը կանգնեցվեն հասարակական ահեղ դատաստանի առաջ։ Մեր նպատակը չէ որակել այդ հարցի մեծութիւնը կամ փոքրութիւնը. այդ ամենքի համար պարզ է, ում սրտին մօտ է հայ դպրոցը և հայ մանուկը։

Այս առիթով խօսեց և «Մշակը», և «Тиф. Листокъ»-ը։ Սրանց դէմ խօսեց և «Հօրիզոնը»։

«Հօրիզոնում» խօսեց և մեր յայտնի հայ Յովհ. Թումանեանը և բացատրութիւն պահանջեց պ. Ալ. Քիշմիշեանից. սա էլ իր հերթին պատասխանեց։ Պատասխանը գրված էր շատ պարզ և մեկին, մանաւանդ կրթեկտ և տպված էր «Հօրիզոնի» № 218-ում։

Հիմա էլ այլ առակ լուարուք։

«Հօրիզոնի» խմբագրութիւնը շտապել է Ալ. Քիշմիշեանի պատասխանի մէջ «Կարթագէնի կործանումն» տեսնել և ի լուր աշխարհի ծանօթագրում է, որ «հայ հարայ, տեսէք, որ դրուստ էի ասում, որ Հ. Առաքելեանն է յօրելեանական յանձնաժողովի պառակտման պատճառը...»։ Ես աչքերիս չը հաւատացի, նորից կարդացի Ալ. Քիշմիշեանի գրածը. ահա նա տառ առ տառ. «Մեսրոպ եպիսկոպոսի ջանքերը ի զուր եղան նրանց միացնելու. բայց եթէ նորին սրբազանութիւնը Բօրսայի դահլիճում հաւաքված ժողովականներին (ընդգծումն իմն է) յարգելու համար ընտրել տար այդտեղ ընտրված յանձնաժողովի սկզբնապատնեշառ եղող Հ. Առաքելեանին, այն ժամանակ կը հարթվէր հարցը և տօնակատարութեան գործը կը սատար իր խաղաղ ընթացքը»։ Սրան կցված է խմբագրութեան ծանօթութիւնը։

Ճշմարիտն ասած, երբ այսքան մանրազնին խծբծանքներ են լինում գրուածների մէջ, ինչպէս նսեմանում է ամենավսեմը։ Մեթէ Ալ. Քիշմիշեանի գրածից դուրս է գալիս, որ պառակտման պատճառը հէնց Հ. Առաքելեանն է. մինչդեռ Ա. Քիշմիշեանը շատ պարզ է գրել, որ եթէ սրբազանը ընտրել տար Հ. Առաքելեանին, յարգած կը լինէր ժողովականներին. էլ ինչ գործ ունի Հ. Առաքելեանն այստեղ. չէ՞ որ հէնց այդ չը յարգված ժողովականներից Ալ. Քալանթար, Յովհ. Սպէնդիարեան և այլք հրաժարական տուին։ Սրան նրան կծելով գործը առաջ չի գնայ։

Սա արդէն մամուլի սրբութեան դէմ ոտնահարել է նշանակում։ Ես չէ, որ պիտի պաշտպանեմ Հ. Առաքելեանին. նա հրապարակի վրա է. բայց կեռումեռ զիկզակներով չը պէտք է գնալ։ Գործը — 1500 և 400-ամեակները — այնքան վեհ, բարձր, մեծ և համազգային ու համամարդկային է, որ նրա առաջ ամեն խծբծանք, անձնական գծուծ հաշիւներ չը պէտք է որոնենք, պէտք է միանանք և գործենք. օ՜ն, ուրեմն։

Քարվանսարա գիւղ Պէջ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ռուսաց կառավարութեան պատուիրագրութեան համաձայն, Կ. Պոլսի դեսպան Գիրսը յայտնեց թիւրքաց մեծ վեզիրին, որ Ռուսաստանը թոյլ չի տայ փակել Դարդանէլը։ Մեծ վեզիրը տուեց հանդստացնող հաւաստիացումներ։

◆ Անգլիական ծովային շրջանները գտնում են, որ յոյն-թիւրքական պատերազմը անխուսափելի է։

◆ Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը «Вечъ. Вр.»-ի թղթակցին յայտնել է, որ Ֆրանսիան հաւատարիմ է դաշնակցութեան և, եթէ Պետերբուրգում հնչէ արշաւանքի շեփորը, ֆրանսիական զօրքը անմիջապէս զէնք կը վերցնէ։

◆ «Н. В.»-ին հեռագրում են, որ Արաբիստանի մօտերը Սուլթանաբադի ժանդարմների պետ շվեդացի Շէմբրանցը գնդակահարում և կախում է գերի լուրերին։

◆ Բախտիարների պարագլուխ Սամսամ-ուս-Սալթանէն, զիջելով անգլիական դիպլոմատիայի պահանջներին, ստանձնեց Սպահանի գեն. նահանգապետի պաշտօնը։ Քիրմանի գեն. նահանգապետ նշանակվել է բախտիար սարդար Մօհտաշիմը։

◆ Զինաստանի Խունգ գաւառում հեղեղի տակ մնացին բազմաթիւ գիւղեր։ Խեղդվեցին մօտ 10,000 մարդ, շատ ստացուածք փչացան։

◆ Ներկայումս աչքի է ընկնում այն իրողութիւնը, որ համարեա բոլոր մինիստրները բացակայ են Պետերբուրգից։ Այդ բացատրում են նրանով, որ նրանք չեն կամենում ներկայ գտնվել Պետական Դումայի նստաշրջանի բացմանը։

◆ Հոկտեմբերեանների կենտրոնական կոմիտէը մի կոչ հրատարակեց Պետերբուրգում, որի մէջ ասված է, թէ Ռուսաստանում կործանիչ տարրերը նորից գլուխ են բարձրացրել, կոչ անելով նոր հասարակական ու քաղաքական կազմի։ Հոկտեմբերեանների կոմիտէը յորդորում է բարեմիտ քաղաքացիներին, որոնք կամենում են պետութեան առաջադէմ զարգացումը, յարվել հոկտ. 17-ի միութեանը և բուռն կռիւ մղել վերոյիշեալ տարրերի պրօպագանդայի դէմ։

◆ Ցայտնի պրոֆէսօր Բախմետիէվը մահամերձ է։

◆ Ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, ոստիկանութեան դեպարտամենտի կարգադրութեամբ, քննվում են Պետերբուրգի պահնորդական բաժանմունքի գործերը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

9 հոկտեմբերի

ՍԿՎԱՍՏՕՊՈԼ։ Եկաւ ժող. լուս. մինիստր Կասսօն։

ՄՕԶԻ։ Եկաւ Նանկինի ապստամբութեան պարագլուխ Խէխօ-Ի-Ինը։

ՆՕՎՕԶԵՐԿԱՍԿ։ Թեմական համագումարը խօսեց խուլիգաններին գանկոծելու որոշման դէմ։

ՎԻԵՆԻ։ Զգացվեց երկրաշարժ մի բօպէ շարունակ։

ԿՐԱՍՆՕԵԱՐՍԿ։ Նանսէնը մեկնեց Պետերբուրգ։

ՄԵԶԷՆԻ։ Զուկ որսալիս երկու նաւակ շրջվեց, խեղդվեցին 10 մարդ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նահանգական դատարանը «Вѣд.»-ի խմբագիր Բօգանօվին 1039-դ յօդուածով դատապարտեց 6 ամսով բանտարկութեան և 100 ր. տուգանքի. պրիստաւ Եախտինի զանգատով 6 ամսով բանտի և դարձեալ 300 ր. տուգանքի։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

—

Կիսլովոդսկ, X-ին.- Ձեր գրութիւնը չի տպվի։ Կարդացէք «Մշակի» № 215-ի պօստարկղում գրվածը։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչ՝ Ալ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

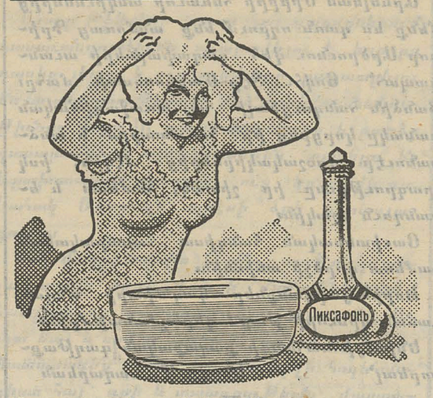

Գլխի կաշին մաքուր պահելը

ներկայանում է առողջ և գեղեցիկ մազերի իբրև առաջին պահանջ։ Դրա համար իւրաքանչիւրը, ով թանգ է գնահատում իր մազերը, պէտք է սովորէ իր գլուխը պարբերաբար Պիկսաֆոնով լուանալու։ Պիկսաֆոնը ներկայանում է իբրև քնքոյշ, ձիւթային հեղուկ սապոն գլխի համար, առանձին պատենտային միջոցով մաքրված ձիւթի վրա հատից։ Պիկսաֆոնը ոչ միայն մաքրում է մազերը և գլխի կաշին, այլ և, շնորհիւ իր մէջ պարունակող ձիւթի, մազերի վրա աւելի բարերար ազդեցութիւն է ունենում։ Պիկսաֆոնի օգնութեամբ շարունակ մազեր խնամելը ներկայանում է իսկական ամենալաւ միջոցը գլխի կաշին և մազերը ամրացնելու՝ համապատասխան նորագոյն հայեցքներին։

Մի սրուակը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս, արժէ 1 ր. 50 կ.։ Բոլոր ամենալաւ պարիկմախէրները մազերի լուացումը կատարում են Պիկսաֆոնով։

(М. 341001/341012)

ԱԳԵՆՏՆ

Մ.Ա. ԳԱԺՈՆԻԱ

по пріему объявленій

въ мѣстныя и иногородныя газеты.

Условія льготныя и выгодныя.

Исключительное представительство

нѣсколькихъ редакцій.

АДРЕСА: Тифлисъ:

I) Уг. Пушкинской и Армянск. базара, № 2, верхн. этажъ.

II) Гостин. «Ветеля», теле. 380.

III) Кв.: Вакэ, соб. д., теле. 925.

826. 5—5

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ իրաւունքներով և ՀԱՇԻԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԱՔ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 15-ից ԲԱՑՎՈՒՄ է կուրսերի զուգընթաց բաժանմունք երեկոյեան ժամը 7½-ից սկսած պարապմունքներով։

Ընդունելութիւնը դպրոցում առ. ժ. 8-ից մինչև ցեր. 3-ը, I Тумановская, с.д. № 13.

Ընդունելութիւնը կուրսերում երեկ. ժ. 6-ից մինչև 10-ը, Михайловскій пр., № 17.

(ա.օ.) 851. 10—5

ՀԱՇԻԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Գ. ԵՒ Մ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

Նիկոլայեվսկայա, 36, Վօրոնցօվի արձանի մօտ։ Ընդունելութիւնը երեկոյեան ժամը 4—7-ը։

613. 50—50

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎ ԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ

ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրոշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր և այլն։

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետեւեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշդօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրոշիւրներ շինել, ու այլու յանձնել։

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՑՍ-ԿՈՒՐՍԵՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։

ՏԷԼԷՖՕՆ № 67.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913 թւի սպրիլի 18-ից մինչև 1914 թ. սպրիլի 17-ը

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 6—10 ժ. 16 ր. առ., հասնում է Ղզլարափա 12 ժ. 34 ր., Գանձակ 3 ժ., Եւլախ 4 ժ. 31 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 6 ր. եր., Բաքու 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ Պօստաւար գնացքը № 4—10 ժ. 16 ր. գիշ., հասնում է Ղզլարափա 1 ժ. 6 ր. գիշ., Գանձակ 4 ժ. 16 ր. առ., Եւլախ 6 ժ. 15 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 10 ժ. 46 ր. առ., Բաքու 3 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 8—6 ժ. 29 ր. եր., հասնում է Ղզլարափա 8 ժ. 50 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 23 ր. գիշ., Եւլախ 1 ժ. 1 ր. առ.։ Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 42 ր. առ., Բաքու 7 ժ. 53 ր. առ., Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 23 ր. առ., հասնում է Ղզլարափա 8 ժ. 41 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 7 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 19 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բաքու 7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ.— Պօստաւար գնացքը № 3—9 ժ. 51 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 56 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 8 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 7—4 ժամ 40 ր. ցերեկվայ, հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 46 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 40 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 9—10 ժ. 30 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 2 ժ. 31 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 59 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—2 ժ. 48 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 20 ր. առաւ., Բաթում 10 ժ. 18 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պօստաւար գնացքը № 4/3—12 ժ. 51 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 10 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 48 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 12 ր. գիշ., Ուլուխանլու 5 ժ. 40 ր. գիշ. (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. առ., Ջուլֆա 11 ժ. 42 ր. ցեր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 24/23 (միայն II և III կարգի վագոններով)—8 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ 23 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 6 ժ. 57 ր. առ., Էջմիածին 12ժ. 10 ր. ցեր., Ուլուխանլու 12 ժ. 38 ր. ցեր., Նախիջևան 1 ժ. 33 ր. ցեր.։ Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 14/13—12 ժ. 46 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 13 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 50 ր. ցեր., Կարս 4 ժ. 18 ր. ցեր.։

ԲՈՐԺՕՄ.— Մարդատար գնացքը № 17/18—8 ժ. 2 ր. առ., հասնում է Գօրի 10 ժ. 41 ր. առ., Բորժոմ 9 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար № 19/20—3 ժ. 18 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 59 ր. ցեր., Բորժոմ 1 ժ. 2 ր. երեկ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 5—9 ժ. 35 ր. եր. Պօստաւար գնացքը № 3—9 ժ. 1 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 7—3 ժ. 53 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 107—2 ժ. 12 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Պօստաւար գնացքը № 4—9 ժ. 16 ր. երեկ.։ Մարդատար գնացքը № 8—5 ժ. 54 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 10—8 ժ. 40 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 38 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պօստաւար գնացքը № 4Ա/3—7 ժ. 32 ր. եր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 26/25—(II և III կարգի վագոններով)—10 ժ. 50 ր. առ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 16/15—7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲՈՐԺՕՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—11 ժ. 7 ր. եր.։ Մարդատար գնացքը № 19/20—7 ժ. 38 ր. առ.։

ԼՈԳՍ ՏԵՍԱԻ

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ

Յօրելեանական հրատարակութեան

Երկրորդ հատորը

Մովսէս Խորենացի

Բազմաթիւ ձեռագիրների բաղդատութեամբ։

Գինը 2 բուբ.։

Դիմել գրավաճառներին։

(ա.օ.) 862. 4—2

Վաճառվում են

ՆԱՐԵԿ

Տպված ընտիր թղթի վրա մեծ տառերով, հաստատուն կազմով, մաքուր տպագրութեամբ։

Գինն է 2 բուբլի։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԶԲՕՍԱՐԱՆ

Պարունակում է ընտիր վիճակախաղեր և խմաստալից ասացուածքներ։ Երազահան հրատար. ունի յաւելուած, որ պարունակում է ԷՖԻՄԵՐԴԵԻ կարեւոր մասերը, մարմնախաղաց, վիճակախաղ, հայլն, հայլն, նաև Յովասափի սրտաշարժ պատմութիւնը։ Գինն է կազմած 1 ր. 40 կոպ. երկու մասը միասին։ Գումարով առնել ցանկացողին զոհացուցիչ զեղչ կը լինի։

Դիմել գրավաճառներին և հրատարակչին իրան՝ հետեւեալ հասցէով. Յ. Քրիստափորեան, Մաղասովսկայա փողոց, տ. Ռոստոմ Մարտիրոսեանի, Թիֆլիս։ 856. 3—3

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный